

KAJDACS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

7051 Kajdacs, Petőfi Sándor utca 1.

Tel/Fax: (75) 351-144

E-mail: titkarsag@kajdacs.hu

Hivatali kapu: KAJDACSONK

Krid azonosító:144098909

Határozati kivonat

Tájékoztatás Kajdacs Község Önkormányzat Képviselő-testülete által 2023. szeptember 20-n megtartott rendes nyilvános ülésén hozott határozatról:

51/2023. (IX.20.) önkormányzati határozat

Kajdacs Község Településtervéhez készített Örökségvédelmi Hatástanulmány elfogadásáról

Kajdacs Község Önkormányzatának Képviselő-testülete jelen határozat 1. mellékletét alkotó, Kajdacs Község Településtervéhez elkészített Örökségvédelmi Hatástanulmányt elfogadja.

Határidő: azonnal

Felelős: Vaszari István polgármester

Vaszari István sk.
polgármester

Herczig Viktória sk.
aljegyző

A kiadmány hitelül:

Kajdacs, 2023.09.21.

Pincési Szimóna
titkarsági ügyintéző

KAJDACS KÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

2022.

Építészeti értékvizsgálat

Tartalomjegyzék

BEVEZTÉS.....	2
1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT.....	2
1.1 A település történeti leírása	2
1.2 A település régészeti örökségének felmérése.....	2
1.3 A védett műemléki értékek értékleltára	3
1.3.1 Világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek	3
1.3.2 Az országos építészeti örökség elemei	3
1.3.3 Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek	3
1.4 A helyi építészeti örökség települési értékleltára	3
1.4.1 Településszerkezet.....	3
1.4.2 Telekstruktúra és utcavonal-vezetés.....	7
1.4.3 Utcaképek, utcakép-részletek	8
1.4.4 Egyéb település karakter elemek	9
1.4.5 Építményrészletek, anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás.....	10
1.4.6 Táj- és kertépítészeti alkotások, egyedi tájértékek, növényzet.....	11
1.4.7 Szobrok, képzőművészeti alkotások.....	11
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE.....	12
2.1 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése	12
2.2 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai	12
2.2.1 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a régészeti örökségre	12
2.2.2 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre.....	12
2.2.3 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.....	12
3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV	12
3.1 Az értékleltárban szereplő értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények.....	12
3.2 Önkormányzati feladatok	12

Melléklet:

Örökségvédelmi értékvizsgálati adatlapok

Építészeti értékvizsgálat térképe

BEVEZTÉS

Kajdacs község közigazgatási területére vonatkozóan a 2009-ben készült településrendezési terv van jelenleg hatályban. A tervhez az akkor hatályos jogszabályoknak megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány is készült, építészeti érték-vizsgálattal együtt.

Kajdacs Község Önkormányzata az 56/2021. (X.27.) számú határozatával döntött új településterv készítéséről. Ennek keretében új örökségvédelmi hatástanulmány is készül.

Az örökségvédelmi hatástanulmány a Kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi. LXIV. törvény 85/A. § (1) bekezdésének, valamint a Kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Korm. rendelet) 83-84. § előírásai alapján a Korm. rendelet 14. mellékletében szereplő tartalmi követelmények szerint kerül kidolgozásra.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1 A település történeti leírása

A település neve a besenyő eredetű „kajdach” = papagáj jelentésű szóból származik, személynévi névadással.

A település kialakulása a Kr. e. 500 körüli évekre tehető, amelyet a feltárt avar, kelta, longobárd temető is bizonyítanak. Az 1970. és 1994. évben zajló ásatások jelentős honfoglaláskori temetőt is feltártak.

A falu első okleveles említése 1399-ből maradt fenn, amikor Zsigmond király nemességet adományozott 11 besenyő személynek.

A falu a középkorban a környék egyik legnépesebb településének számított, azonban a török hódoltság és a Rákóczi szabadságharc idején elnéptelenedett.

A mohácsi csata után 1529-ben Perényi Péter koronaőr Kajdacson rejtette el a királyi koronát, akit Szerecsen János elfogott és Szapolyai Jánoshoz vitte a koronával együtt. János király a foglyot átadta II. Szolimán szultánnak és egyúttal elismerte a Szultán magyarországi uralmát. A történet emlékére 1867-ben I. Ferenc József, majd 1916-ban IV. Károly koronázási dombjához 5-5 kg földet szállítottak a településről.

A török hódoltság utáni újratelepedés 1713 és 1719 között történt. A magyar lakosságú Faddról 1713 és 1715 között jelentős számban érkeztek ide telepesek.

A település a Rákóczi szabadságharc után jelentős fejlődésnek indult. 1721-ben megépült a falu első iskolája, valamint az 1811-1821 között kiépült Nádor-csatorna megvalósításával lecsapolták a környék mocsaras területeit. A mezőgazdasági termelés fejlődése a település virágzásához vezetett.

A török kiűzése után a megye új birtokosai közt bukkant fel a Sztankovánszky család is. A család leghíresebb tagja Sztankovánszky János császári és királyi kamarás, illetve Sztankovánszky Imre, Tolna megyei főispánja 1848-ból. A Sztankovánszkyak ma iskolaként használt kastélya 1892-ben, valamint a család mauzóleuma 1876-ban épült, utóbbi Ybl Miklós és Ney Béla tervei alapján.

A falu további kiemelkedő személyisége Hrabovszky János altábornagy, aki 1848-ban Szlavónia, Horvátország, valamint Buda katonai főparancsnoka volt.

A II. világháborút követő államosítás, illetve az elvándorlások következtében a település népessége folyamatosan csökken. A település gazdaságát mindenkor a mezőgazdaság határozta meg, az ipar és a szolgáltatások csak kismértékben járultak ehhez hozzá (vágóhid, gyógynövény-feldolgozó).

1.2 A település régészeti örökségének felmérése

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

1.3 A védett műemléki értékek értékleltára

(L. Melléklet)

1.3.1 Világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Kajdacs község nem érintett világörökségi, illetve világörökségi várományos helyszínekkel.

1.3.2 Az országos építészeti örökség elemei

A község három műemléki védettségű épülete a barokk római katolikus templom, az eklektikus Sztankovánszky mauzóleum és a Sztankovánszky kastély.

Kajdacs műemlékeinek jegyzéke:

törzsszám	azonosító	hrsz.	cím	név	védelem	bírság kategória
4166	8643	139	Tabán u.	Római katolikus templom	védett műemlék	III
10203	8642	581	József Attila u.	Sztankovánszky mauzóleum	Műemlék	II
10203	22161	531/1, 579, 012/2, 580, 603, 591, 590, 589, 588, 587, 586, 585, 584, 583/1, 582, 531/3, 522/2, 530/2		Sztankovánszky mauzóleum műemléki környezete	műemléki környezet	
10203	12023	689	Arany János u. 173.	Sztankovánszky kastély	védett műemlék	III

Megjegyzés: A 2009. évi állapothoz képest változás, hogy a műemléki elővédettségű Perczel kápolna nem nyert később védelmet, viszont a Sztankovánszky kastély műemléki védelmet kapott.

1.3.3 Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

1.4 A helyi építészeti örökség települési értékleltára

(L. a mellékelt értékleltárt)

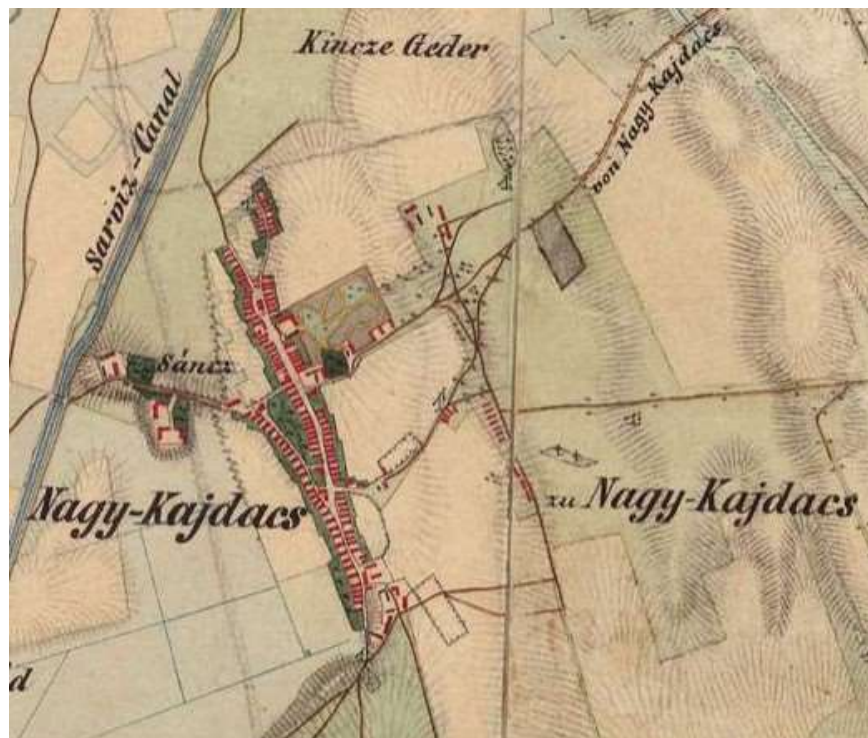
1.4.1 Településszerkezet

Kajdacs a középkorban a környék egyik legnépesebb települése volt, azonban a török hódoltság és a Rákóczi szabadságharc idején teljesen elnéptelenedett. Az újratelepítés 1716 - 1719 között történt. Az újkori település a Sárvíz folyóágakkal szabdalta, ingoványos völgyét keletről kísérő, néhány méterre kiemelkedő szárazulaton történt a völgyvonulat irányával párhuzamosan. Az I. katonai térképről leolvasható (1782-1785) hogy a település fő tengelyét képező utcák (a mai Arany János utca, Kossuth Lajos utca nyugati része, és Tabán utca) szinte teljes hosszukban kialakultak ebben az időszakban. A szabályosnak mondható települési alaprajzot a nyugati oldalon két szer jellegű épületcsoport zárta Sánc (vagy újabban a mai Nagy-tanya és a Mohácsi tanya) helyén. A József Attila és Tabán utcák csatlakozásánál a település katolikus templomát már jelöli a térkép.

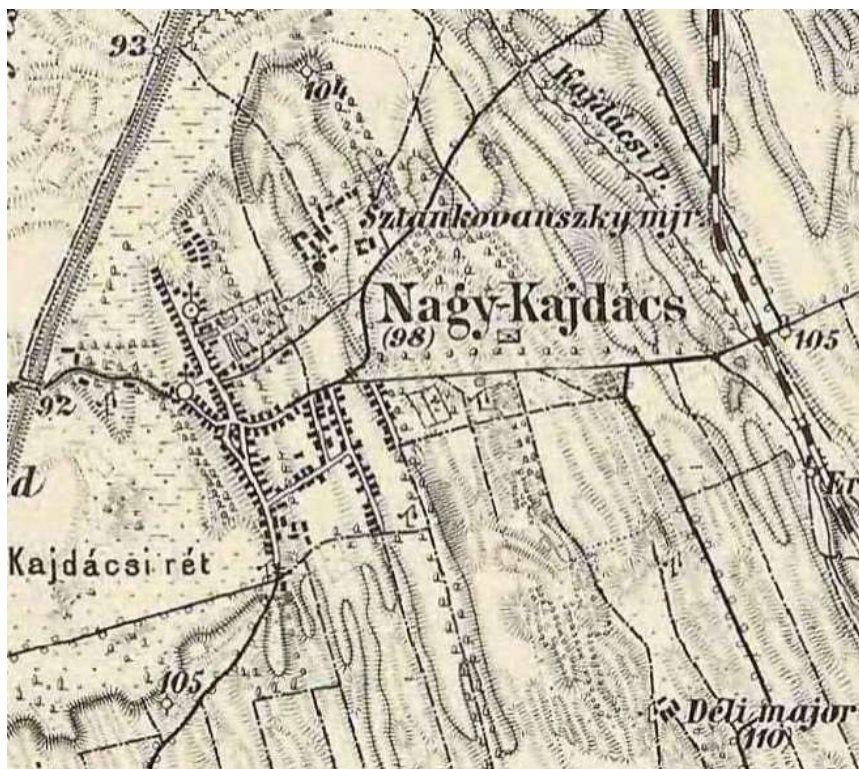

Kajdacs az I. katonai felmérés 18. sz. végén (forrás: mapire.eu/hu/map)

A település a Rákóczi szabadságharc után jelentős fejlődésnek indult. 1721-ben megépült a település első iskolája, valamint az 1811-1821 között szabályozott Sárvíz (Nádor-csatorna) segítségével lecsapolták a környék mocsaras területeit. A XIX. század második felében a mai Kossuth utcától délre a mai Petőfi utca fésűs beépítésével bővült a község. A települési szövet jelentős változásához vezetett az Arany János utca keleti oldalán a Sztankovánszky család által épített kastély és kastélykert létesítése, valamint az Arany János utca orsószerű teresedésében felépített református templom.

Kajdacs az II. katonai felmérés (19. sz. közepe) idején (forrás: mapire.eu/hu/map)

Kajdacs az III. katonai felmérés (19. sz. vége) idején (forrás: mapire.eu/hu/map)

A XIX. sz. második felében délkeleti irányban újabb utcákkal bővült a település: kiépült a mai Kossuth Lajos utca keleti szakasza, az Ady Endre utca, a Dózsa György utca, valamint a Vörösmarty utca északi szakasza, sőt az Arany János utca északkeleti nyúlványa is beépült. A Sztankovánszky kastély parkja déli irányban egészen a mai Kossuth utcáig, keleti irányban az Imre-majorig kiterjedt.

A II. világháborút követő államosítás, tsz-szervezés illetve az elvándorlások következtében a település gazdasága átalakult, és 1960-as, 1970-es években további új utcák épültek ki, a már kialakult településstruktúrához igazodva. Kiparcellázásra került a kastélykert nagy része és létrejött és beépült a mai József Attila utca mindkét szakasza, a Bem utca, Hajnal utca, továbbá a Vörösmarty utcából kiágazó Temető utca. Érdekesség, hogy ezek az újabban kiosztott telkek is – bár valamivel kisebbek a régiéknél – lényegében a hagyományos falusias telekstruktúrát képviselik.

A József Attila utca déli oldalán az egykori kastélykert egy kis része zöldterületként maradt fenn, amelyben egy sportpálya is helyet kapott. A település észak-keleti részén az egykori uradalmi major a II. világháború után Tsz-majorként tovább épült, és napjainkban is működő mezőgazdasági telephelyek együttese.

Kajdacs (forrás: ortofotó)

Kajdacs településszerkezeti terve - belterület

1.4.2 Telekstruktúra és utcavonal-vezetés

A település telekszerkezetét vizsgálva két jellegzetesen eltérő karakter figyelhető meg. Az egyik a belterület nyugati részére jellemző (Arany János u., Tabán u., Kossuth u. nyugati része, Petőfi u.), ahol a XVIII-XIX. század folyamán spontán fejlődéssel kialakult, meglehetősen szabálytalan alakú, és többségében viszonylag hosszú telkek találhatók, a Petőfi utcában előfordulnak 250 méter hosszúságú telkek is.

Megjegyzendő, hogy a XIX. század végén a Vörösmarty és a Dózsa György utcában ugyancsak hosszú, 300-350 m hosszú, de helyenként csak 14-16 m széles telkeket is kiosztottak, csak az előzőeknél szabályosabb rendben.

A másik jellemző telekstruktúra a XX. század második felében történt mérnöki parcellázásokkal létrejött telkek esetében figyelhető meg – utóbbi parcellázások eredménye a József Attila, Hajnal, Bem és Sport utca. Itt 100-150 méter hosszúságú, és általában 18 m széles, de egyes utcaszakaszokon még 30 m széles, szabályos téglalap alakú telkek is előfordulnak.

A községközpont hagyományos telekszerkezete

Szabályos telekszerkezet a község északkeleti részén

1.4.3 Utcaképek, utcakép-részletek

A község utcáiban találunk hagyományos – Tolna megye más településeire is jellemző – karakteres utcaképet, utcaképi részleteket oldalhatáron álló, fésűs beépítésű, oromfalas, hosszú házakkal, azonban az idők során e házak közé is beemelődtek újkori sátoztetős, tetőtér-beépítéses családi házak.

A település észak-keleti részén viszont egységesen az újabb építésű sátoztetős és nyeregtetős, sőt néhol emeletes lakóházak is.

Az utcaképeket csak a két templom és a kastély képe gazdagítja látványos építészeti elemekkel. A legkarakteresebb utcaképet az Arany János utcában láthatjuk, ahol a kastély közelében a kiszélesedő utca tengelyébe helyezték el az elődök a református templomot. A kastély – bár rendkívül impozáns épület – a településképből hátrahúzott telepítése és parkosított környezete miatt kevésbé meghatározó az utcaképben.

Arany utca a református templommal

Arany utca az óvoda épületével

Vörösmarty utca

Vörösmarty utca

Tabán utca

Dózsa György utca

1.4.4 Egyéb településkarakter elemek

A községben a karakteres régi épületek közül néhányat az Önkormányzat a korábbi településrendezési tervében helyi védelem alá helyezett, ezek körét azonban az új településképvédelmi rendeletében leszűkítette, így jelenleg csak a református templom, a református parókia, a katolikus plébánia, és további négy lakóépület, négy kőkereszt, három kút és három kerítés áll helyi védelem alatt. (Az általános iskola helyi védelme viszont okafogyottá vált az épület műemléki védelem alá helyezése miatt.)

A településen a legmarkánsabb karakter-alkotó épületek a barokk stílusú római katolikus templom, a neogótikus stílusú református templom, a romantikus stílusú Sztankovánszky kastély és az eklektikus Sztankovánszky mauzóleum.

A község településképvédelméről szóló 2/2018. (IV. 26.) önkormányzati rendeletében az alábbi objektumok kerültek helyi védelem alá helyezésre.

Helyi egyedi védelem

Sorszám	Hrsz.	Cím	Megnevezés
1.	766.	Arany J. u.	Református templom
2.	699.	Arany J. u. 171 sz.	Református parókia
3.	689.	Arany J. u.	Általános iskola / volt Sztankovánszky kastély és kút
4.	139.	Tabán u., kat. templom kertje	emléktábla, kereszt
5.	36.	Tabán u. 82 sz.	Katolikus plébánia
6.	52.	Tabán u. 69 sz.	Lakóház
7.	138.	Tabán u.	Kút
8.	63.	Petőfi S. u. 59. sz.	Utcai kerítés
9.	96.	Petőfi S. u. 38. sz.	Kereszt
10.	123.	Petőfi S. u. 30. sz.	Lakóépület
11.	425.	Kossuth L. u. 185. sz.	Lakóépület, utcai kerítés
12.	406/2.	Kossuth L. u.	Emlékmű
13.	226.	Dózsa Gy. u. 559. sz.	Lakóépület, kerítés
14.	521/2.	Ybl M. u.	Kereszt
15.	386.	Temető u.	Kereszt, kút
16.	388/1	temető	síremlékek, fejfák

Megjegyzések:

A Sztankovánszky-kastély műemlékké nyilvánításával a helyi védelme okafogyottá vált, sőt az Étv. 57. § (1) bek. szerint nem is állhat fenn kettős védelmi szabályozás.

A HÉSZ (12/2009.(XII. 8.) ök. rendeletben még az alábbi **helyi védett épületek** szerepeltek:

Hrsz.	Cím	Megnevezés
35	Tabán u. 83.	Kultúrház
167/1	Petőfi u. 5.	Lakóépület
191	Kossuth u. 582.,	Lakóépület
413	Kossuth u. 197.	Lakóépület
427	Kossuth u. 183.	Lakóépület, utcai kerítés
467	Kossuth u. 207.	Lakóépület, utcai kerítés
687	Arany János u.	Gazdasági épület
099/2	Külterület, Kiskajdacs	Kápolna

1.4.5 Építményrészletek, anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

A történelmi településrészen nagy számban maradtak fenn a fésűs beépítésű, a tolnai falvakra jellemző népi lakóházak, melyek még ma is meghatározzák a település karakterét. E házak többsége a XIX. század végén - XX. század elején épült. Sajnos ezen épületek nagy része az idők során átalakításokat szenvedett, pl. a tornácok beépítésével, a nyílászárók valamint a tetőhéjazat cseréjével, a homlokzati ornamentika eltüntetésével.

A hagyományőrző lakóépületek rendszerint előkert nélkül, vagy csak egy keskeny előkert elhagyásával az utcafronton helyezkednek el. Jellemző elemek: a helyenként téglaoszlopos oldaltornác, cserépfedésű nyeregtető, a két utcai ablak, és mellette egy tornácvég-nyílás, valamint az egyszerű homlokzati vakolatdísz.

Kossuth Lajos u. 185.

Dózsa György u. 559.

Tabán u. 79.

Tabán u. 69.

1.4.6 Táj- és kertépítészeti alkotások, egyedi tájértékek, növényzet

Kajdacson a volt kastélypark megmaradt része a sportpálya mellett, a Sztankovánszky mauzóleum környezete, a Sztankovánszky kastély udvara (iskola) és a katolikus templom kertje rendelkeznek említésre méltó telepített növényzettel.

Mind a négy fent említett területen kertépítészeti terv alapján javasolt a zöldterület rendezése.

A község bejáratánál lévő park

A Sztankovánszky mauzóleum kertje

A temető bejáratí része

A volt kastélypark

1.4.7 Szobrok, képzőművészeti alkotások

A hősi emlékmű, a Petőfi és Kossuth mellszobrok, öt kőkereszt és néhány fából faragott emlékmű a község legjelentősebb köztéri alkotásai.

Hősi emlékmű

Kossuth Lajos

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.1 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

A község tervezett fejlesztései közül a Sztankovánszky mauzóleum felújítása és az általános iskola javasolt funkció-váltása és felújítása érintik az értékleltár elemeit. Mindkét esetben az eredeti állapot minél tökéletesebb visszaállítását célzó műemlék-felújításról van szó.

2.2 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai

2.2.1 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a régészeti örökségre

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

2.2.2 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre

A község tervezett fejlesztései a történeti településrészt csak a Sztankovánszky-kastélynál és a községközpontnál (községháza) érintik.

A tervezett gazdasági és idegenforgalmi fejlesztések a település kialakult szerkezetéhez szervesen igazodnak, a történeti településre, a település-szerkezetre és a tájképre nem járnak zavaró hatással.

2.2.3 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

A község tervezett fejlesztései közül a Sztankovánszky mauzóleum felújítása és az általános iskola javasolt funkció-váltása és felújítása érintik az értékleltár elemeit. Mindkét esetben az eredeti állapot minél tökéletesebb visszaállítását célzó műemlék-felújításról van szó. A változások előnyös hatással lehetnek a műemléki értékekre.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1 Az értékleltárban szereplő értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A műemléki és régészeti értékek megőrzésének szempontjait és követelményeit a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény, valamint a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet szabályozza.

A helyi védelem szabályozása 2018-ig a Helyi Építési Szabályzatban történt. A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény előírásaira tekintettel az Önkormányzat 2018-ben megalkotta a településkép védelméről szóló 8/2018. (XI. 13.) ök. rendeletét, melyben a helyi védelem ügye új szabályozásra került.

3.2 Önkormányzati feladatok

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv) 5. § (1) bekezdése a kulturális örökség védelmét az önkormányzati szervek feladatává is teszi.

A kulturális örökség helyi védelmét Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv) 13. § (1) bek. 7. pontja az Épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) 57. §-ában említett helyi építészeti értékek megóvásának kötelezettségét helyi önkormányzati feladatként állapítja meg.

Az Önkormányzat feladata e téren a település hagyományainak, épített örökségének népszerűsítésére, és a fennmaradásukhoz szükséges anyagi források előteremtésére.

Kajdacs Község Önkormányzata a vonatkozó jogszabály szerint elkészítette a jellegzetes települési karakterjegyeket, településképi jellemzőket bemutató Településképi Arculati Kézikönyvét és a

településkép-védelméről szóló 8/2018. (XI. 13.) ök. rendeletét. E dokumentumok megfelelőségét időszakonként célszerű felülvizsgálni és indokolt esetben aktualizálni.

Jelen munka keretében a jogszabályi előírásoknak megfelelően új települési értékleltár is készült.

A műemlékek törvényben előírt jó karban tartási kötelezettsége elsődlegesen a tulajdonos feladata. A község műemlékei közül jelenleg a Sztankovánszky kastély és a Sztankovánszky mauzóleum önkormányzati, a római katolikus templom pedig egyházi tulajdonban van.

A helyi védelem alatt álló épületek megőrzésére, a felújításukból származó többletköltségek fedezésére csak központi és önkormányzati támogatások együttes rendelkezésre állása esetén van esély. Ezért a védett épületek felújítására az önkormányzatnak is célszerű támogatást nyújtania.

Az Önkormányzat a helyi értékek védelmében számos egyéb, nem anyagi jellegű segítséget is nyújthat:

- A témában kiírt aktuális pályázati lehetőségekről a tulajdonosok értesítése;
- A pályázaton való részvételhez szakmai segítség nyújtása (pályázati anyag összeállításában, elkészítésében);
- Helyi, kistérségi, megyei, vagy egyéb szintű pályázatokon a tulajdonosokkal történő szoros együttműködés.

A településképi és örökségvédelmi feladatok szakszerű ellátására az önkormányzatnak célszerű állandó munkaviszonnyal rendelkező települési főépítészt alkalmazni.

Nyilatkozat:

A tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84. § (2) bekezdés c) pontja szerint előírt jogosultsággal rendelkezem.

Szekszárd, 2022. május

.....
Deák-Varga Dénes
okl. építészmérnök
TT 14-0058

Melléklet:

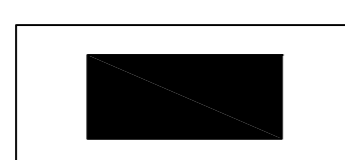
Örökségvédelmi értékvizsgálati adatlapok
Építészeti értékvizsgálat térképei

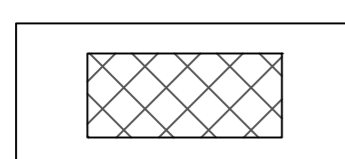
KAJDACS KÖZSÉG
ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATA
HELYI VÉDELEM ÉS MŰEMLEKI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÍTMÉNYEK
TÉRKÉPE
2022.

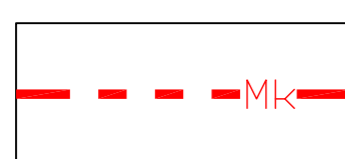
Jelmagyarázat

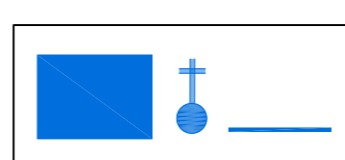
Műemlék

Műemlék telke

Műemléki környezet határa

Helyi védett építmény

Sorszám

M=1:4000

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M1**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Tabán utca
HELYRAJZI SZÁM: 139

JELENLÉGI VÉDELEM:

műemlék

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Római katolikus templom

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Egyhajós, nyugati homlokzati tornyos templom, ívesen záródó szentéllyel, a szentély felől kontyolt nyeregtetővel, a szentély D-i oldalán sekrestyével, É-i oldalán bővítménnyel, a felújítások során erősen leszegényített homlokzatokkal. A D-i hajófalhoz támaszkodnak a Hrabovszky család sírkövei, köztük Hrabovszky János 1848-as altábornagyé. Építtette a birtokos Petrovszky család 1753-ban. 1894-ben bővítve sekrestyével és karzattal. Felújítva: 1970, 1978, 2015.

VÉDENDŐ:

Teljes objektum (külső és belső)

KORREKCIÓS JAVASLAT:

A templom telkének kertészeti rendezése javasolt.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201

Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M2**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: József Attila utca
HELYRAJZI SZÁM: 581

JELENLÉGI VÉDELEM:

műemlék

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Sztankovánszky-mauzóleum

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Ligetes dombon szabadon álló, lépcsősoron megközelíthető, téglafalazatú, négyzet alaprajzú, három oldalán belül félköríves, kívül poligonális fülkékkel bővített mauzóleum, bejárati oldalán oszlopos, Sztankovánszky-címeres, oromzatos portikusszal, a kapu feletti ívmezőben Krisztus-domborművel. A fülkepoligonok külső oldalai előtt kő fedlapok alatt a Sztankovánszky család sírhelyei. A középrész felett nyolcszögű kupoladob csegelyes kupolával, az oldalfülkék felett félkupolák. Festett, stukkódíszes belső, kismozaiak padlóburkolat. Építette Sztankovánszky Imre 1896-ban, Tervezők: Ybl Miklós és Ney Béla.

VÉDENDŐ:

Teljes objektum (külső és belső)

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Belső felújítás szükséges. Javasolt a telek északi részének kertészeti rendezése (parkosítás).

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M3**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Arany János u. 173.
HELYRAJZI SZÁM: 689

JELENLEGI VÉDELEM:

műemlék

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Általános iskola (volt Sztankovánszky kastély)

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Eklektikus stílusú, összetett alaprajzú, nagyrészt földszintes, keleti részén egyemeletes kastély-épület. Utcára merőleges hosszanti elhelyezése egy korábbi épület részbeni felhasználására utal, amit keleti irányban megbővíthettek és az egész együttest egységes homlokzati karakterrel látták el. Eredeti belső kialakítása a jelenlegi funkció miatt jórészt megsérült. Épült 1894-ben Ney Béla tervei szerint.

VÉDENDŐ:

Teljes objektum (külső és belső)

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Külső-belső teljes műemléki helyreállítás, a telek kertészeti rekonstrukciója

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H1**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Arany János u.
HELYRAJZI SZÁM: 766

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Református templom

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

A középső szakaszán kiteresedő Arany János utca tengelyének közepén áll a templom. Eredetileg klasszicista, de jelen formájában historizáló (neoromán – neogót) stílusú egyhajós templom a déli homlokzat tengelyében álló toronnyal, az északi oldalon sokszög lesarkított alaprajzzal, kontyolt tetőidommal, hegyes toronysisakkal. Épült 1811-ben.

VÉDENDŐ:

Teljes objektum (külső és belső)

KORREKCIÓS JAVASLAT:**Meridián Mérnöki Iroda Kft**

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H2**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Arany János u. 171.
HELYRAJZI SZÁM: 699

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Református parókia

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcával párhuzamos tengelyű, földszintes, piros égetett cseréppel fedett kontyolt nyeregtetős épület. Homlokzata jelen formájában díszítetlen. Nyílászáróinak kiosztása vélhetően eredeti, de a nyílászárók mind ki vannak cserélve újakra. Az eredetileg L alaprajzú épület hátsó szárnya helyén ma új épület áll. Épült 1888-ban.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT: Ha régi fényképek léteznek, vizsgálandó az esetleg létezett építéskori homlokzati részletek rekonstruálásának lehetősége.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H3**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Arany János utca 173.
HELYRAJZI SZÁM: 689

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

öntöttvas kút

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

A kastély-iskola udvarán álló, sorozatban gyártott öntöttvas karos kút.

VÉDENDŐ:

teljes objektum.

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időszakonkénti korrózió-védelem.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H4**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Tabán utca, R.k. templom kertje
HELYRAJZI SZÁM: 139

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

emléktábla és kereszt

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

A templom kert déli oldalán álló kőkereszt, posztamentjére felszerelt táblán 2004. évszámmal, de a kőkereszt mintegy 100 évesnek tűnik.

A templombelsőben van a Sztankovánnszky család emléktáblája, a templom déli falán Hrabovszky altábornagy sírköve, a templomtól ÉNY-ra pedig Rucker Ferenc plébános sírköve (1996).

VÉDENDŐ:

az emléktábla és a kereszt teljes egésze

KORREKCIÓS JAVASLAT:**Meridián Mérnöki Iroda Kft**

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H5**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Tabán u. 82.
HELYRAJZI SZÁM: 36

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Római katolikus plébánia

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcával párhuzamos tetőgerincű, XX. század közepére datálható egyszerű homlokzati architektúrával rendelkező „kora-modern” stílusú épület. Az utcai homlokzaton négy azonos méretű, közel négyzetes ablak, cserépfedésű kontyolt nyeregtető.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Amennyiben az eredeti formáról fénykép fellelhető, az utcai homlokzat eredeti formában történő visszaállítása javasolt,

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H6**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Tabán u. 69.
HELYRAJZI SZÁM: 52

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Fésűs telepítésű, földszintes, egyszerű nyeregtetővel fedett lakóépület. Díszítetlen utcai homlokzatán két vastáblás ablak. Az udvari homlokzaton végid négyzetes keresztmetszetű pillérekkel álló oldaltornác található. Részben megmaradt XX. század közepéről való téglapilléres vasrácsos kerítés. Az egész épület leromlott állapotú.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Teljes felújítás eredeti formában.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201

Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H7**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Tabán utca
HELYRAJZI SZÁM: 138

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

öntöttvas közkút

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Közterületen álló, öntöttvas anyagú karos közkút. Egykor ezeket sorozatban gyártották.

VÉDENDŐ:

teljes objektum.

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időszakonkénti korrózió-védelem.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201

Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H8**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 59.
HELYRAJZI SZÁM: 63

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

utcai kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

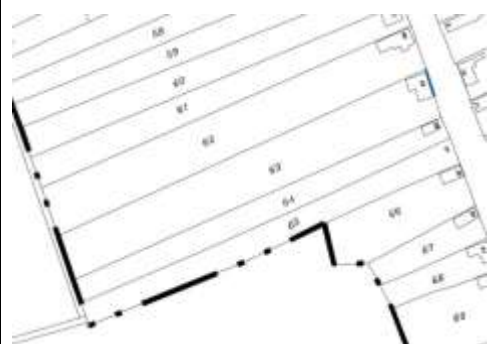
Utcai telekhatáron álló, műkö lábazatú, drótháló-betétes, díszes vaskerítés.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Korrózió-védelem

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H9**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 38.
HELYRAJZI SZÁM: 96

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

kőkereszt

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcai telekhatáron, telken belül álló kőkereszt. Felirata:
„ÁLL A KERESZT MÍG OMLIK A VILÁG
A MÁSODIK NAGY VILÁGÉGÉS SZENVEDÉSEINEK ÉVEIBEN
ENGESZTELÉSÜL ÁLLITOTTA
KAJDACS KÖZSÉG ÁLDOZATKÉSZ KATOLIKUS NÉPE
1943.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Kő-restaurálás, környezet kertészeti rendezése

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H10**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 30.
HELYRAJZI SZÁM: 123

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcával párhuzamosan telepített L alaprajzú, kúria jellegű földszintes lakóépület, déli folytatásában vele egybeépült gazdasági épülettel.

Tetőidoma egyszerű nyeregtető. Igényes Eklektikus stílusú, eredetinek tűnő homlokzat. Homlokzatáról a timpanonokat már eltávolították. Stílusából ítélve a XIX. sz. végén épülhetett.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Eredeti formában történő felújítás javasolt.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201

Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H11**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Kossuth Lajos u. 185.
HELYRAJZI SZÁM: 425

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Lakóépület, utcai kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Fésűs telepítésű keskeny előkerttel rendelkező népi lakóház és folytatásában gazdasági épület. Utcára merőleges, csonkakontyolt, palafedésű nyeregtető. Utcái homlokzatán két eredeti ablak és egy félköríves záródású tornácajtó, markáns osztópárkány, az ablakok fölött egyszerű tagozatú szemöldökpárkány és három lizéna. Udvari homlokzatán 5 db. egyszerű, négyzetes keresztmetszetű tornácpillér és téglamellvéd-falazat. Utcái telekhatáron XX. sz. közepére jellemző kovácsoltvas kerítés.

VÉDENDŐ:

Épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Tetőhéjazat cseréje esetén égetett cserépfedés, homlokzat-felújítás esetén a hagyományos színhasználat javasolt.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H12**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Kossuth Lajos utca
HELYRAJZI SZÁM: 406/2

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Hősi emlékmű

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Közterületen álló, körbejárható elkerített kis négyzetes telken, kocka-posztamensen álló, kétalakos fehér kőszobor. Posztamensének felirata:
„A VILÁGHÁBORÚBAN ELESETT HŐSEINKNEK 1914 – 1918”
A posztamens oldalán a hősök nevének felsorolását tartalmazó kőtábla.
Az emlékmű körül műkö lábazatra helyezett díszes kovácsoltvas-kerítés.

VÉDENDŐ:

Teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időnkénti (10-20 évenként) kőkonzerválás, és a kerítés lefestése

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H13**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Dózsa György utca 559.
HELYRAJZI SZÁM: 226

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Lakóház, utcai kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Fésűs telepítésű, keskeny előkerttel rendelkező népi lakóház és folytatásában gazdasági épület. Utcára merőleges, csonkakontyolt, palafedésű nyeregtető. Utcái homlokzatán két eredeti ablak és egy befalazott tornácnylás, két kisméretű padlás-szellőzőnyílás, markáns osztópárkány, az ablakok körül egyszerű tagozatú vakolatkeretezés és a földszinten négy, a padlásszinten két art deco tagozatú lizéna. Udvari homlokzatán 2 db. faragott fa tornácoszlop..

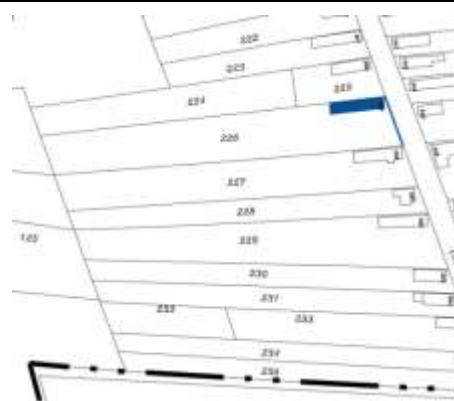
Utcái telekhatáron XX. sz. közepére jellemző kovácsoltvas kerítés.

VÉDENDŐ:

Épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Tetőhéjazat cseréje esetén égetett cserépfedés, homlokzat-felújítás esetén a hagyományos színhasználat javasolt.

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H14**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Ybl Miklós utca
HELYRAJZI SZÁM: 521/2

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

kőkereszt

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Közterületen álló kőkereszt.

Felirata:

„ISTEN NAGYOBB DICSŐSÉGÉRE EMELTETTE HORVÁTH JÓZSEF NEJE KELEMEN ÁGNES ÉS CSALÁDJÁ. 1943.”

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időszakonkénti kö-restaurálás, környezet kertészeti rendezése

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201

Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H15**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Temető utca
HELYRAJZI SZÁM: 386

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

kőkereszt és közkút

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Közterületen álló kőkereszt és öntöttvas karos közkút.

VÉDENDŐ:

Mindkét teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időszakonkénti kö-restaurálás, környezet kertészeti rendezése

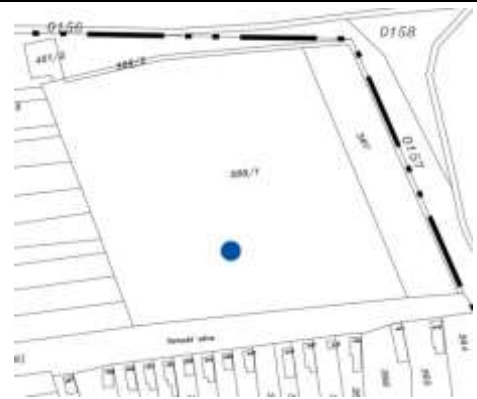
Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H16**

TELEPÜLÉS: Kajdacs
UTCA, HÁZSZÁM: Temető
HELYRAJZI SZÁM: 388/1

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

régí síremlékek

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

A temető bevezető útja mentén kettős sorba rendezett régi sírkövek, valamint a ravatalozó közelében és a régi (nyugati) temető-részen álló régi sírkövek. Jellegetesek a lapos, felül lekerekített sírkövek.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Időszakonkénti kö-restaurálás, környezet kertészeti rendezése

Meridián Mérnöki Iroda Kft

Telefon: 74/419-283 Fax: 74/510-201
Cím: 7100 Szekszárd, Ybl Miklós u. 3.

Örökségvédelmi hatástanulmány

Régészeti szakterületi munkarész

Kajdacs község településrendezési eszközeihez

Bevezetés

Az örökségvédelmi hatástanulmány a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) kormányrendeletnek és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendeletnek megfelelően a településfejlesztési koncepcióhoz készül.

A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 83. § (2) bekezdése, illetve utóbbi 14. sz. melléklete határozza meg.

Jelen munkát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM. rendelet, valamint a muzeális intézményekben folytatható kutatásról szóló 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet szabályai szerint történhet.

A hatástanulmány a rendezési tervhez változtatás nélkül, külön alfejezetként csatolandó.

A vizsgálatnál figyelembe vett, a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről – amely a földvárak és halmok (temetkezési helyek) védelméről rendelkezik (23. §),
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 2001. évi LXIV. törvény a Kulturális örökség védelméről (a továbbiakban: Kötv.),
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartó rendszerről – különösen az alábbi szabálysértésnek minősülő cselekmények: lopás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, szándékos rongálás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre – 177. § (3) bekezdése szerinti minősített esetei,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről – különösen az alábbi bűncselekmények:
  - műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása – 357. §,
  - lopás – 370. § (3) bekezdés bb) pontja,
  - rongálás – 371. § (3) bekezdés ba) pontja és (4) bekezdés b) pontja,
  - jogtalan elsajátítás – 378. § (2) bekezdése,
  - orgazdaság – 379. § (3) bekezdés b) pontja szerinti minősített esetei,
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról – az örökségvédelmi hatóság hatósági eljárásait ez alapján végzi,
- 149/2000. (VIII. 31.) kormányrendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről,
- 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról,

- 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet az örökségvédelmi bírságról,
- 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről,
- 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról,
- 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól.

Fogalmi meghatározások

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről hozott 2001. évi LXIV. törvényben (a továbbiakban: Kötv.) meghatározott – és így a hatástanulmányban alkalmazott – alábbi fogalmi meghatározások alapján végeztük el.

Fenntartható használat (Kötv. 7. § 4.): a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

Előzetes régészeti dokumentáció (Kötv. 7. § 3): valamely terület régészeti érintettségének tisztázására, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzésére és pontosítására szolgáló, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározásához hozzájáruló, az ismert adatok és források feldolgozásával, a lelőhely állapotában maradandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, terepbejárás és próbafeltárás alkalmazásával készült dokumentum.

Gyűjtemény (Kötv. 7. § 6.): a gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.

Kulturális örökség elemei (Kötv. 7. § 11.): a régészeti örökség, a hadtörténelmi örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Nagyberuházás (Kötv. 7. § 20.): az alábbi, földmunkával járó beruházás:

- a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,
- b)
- c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,
- d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, vagy
- e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

Nyilvántartott régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 23.): a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely.

Megelőző feltárás (Kötv. 7. § 13.): írásbeli szerződés alapján, tudományos módszerrel végzett régészeti feladatellátás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás), amely a földmunkával járó beavatkozások, fejlesztések, beruházások által érintett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek feltárására irányul.

Mentő feltárás (Kötv. 7. § 14.): régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

Régészeti emlék (Kötv. 7. § 28.): a régészeti örökség ingatlaneleme.

Régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 29.): valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti feltárás (Kötv. 7. § 30.): a földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén feltárássra jogosult által végzett lelőhely-felderítés és megelőző jellegű örökségvédelmi tevékenység, melynek szaktevékenységi része a feltárásvezetés, a feltárás dokumentálása, a régésztechnikusi feladatellátás, a leletek elsődleges feldolgozása, valamint a geodéziai és térinformatikai feladatok ellátása. Járulékos része a régészeti bontómunka.

Régészeti korú tárgy (Kötv. 7. § 32.): bizonyítottan gyűjteményben fennmaradt, a kulturális javak körébe tartozó, 1711 előtt keletkezett tárgy.

Régészeti lelet (Kötv. 7. § 33.): a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek a régészeti korú tárgyak.

Régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 35.): földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak.

Régészeti megfigyelés (Kötv. 7. § 36.): a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

Régészeti örökség (Kötv. 7. § 37.): az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerezés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.

Régészeti védőövezet (Kötv. 7. § 38.): a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

Teljes felületű feltárás (Kötv. 7. § 40.): nyilvántartott régészeti lelőhelyen a régészeti örökség elemeinek a földmunkával érintett terület teljes egészén történő feltárása.

Terepbejárás (Kötv. 7. § 41.): minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

Tervásatás (Kötv. 7. § 42.): tudományos célból végzett, tudományos szempontok alapján előre tervezett régészeti feltárás.

Történeti városmag (Kötv. 7. § 44.): a mai városok területén található, az eredeti, történelmi városszerkezetet tükröző, a régészeti örökség elemeit nagy mélységben és több rétegben megőrző, a település több évezredes múltját és folyamatosságát mutató jól lehatárolható, nagyobb összefüggő terület.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 45.): miniszteri döntéssel, határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely.

Védett örökségi elem (Kötv. 7. § 46.): az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

Kötv. 7/A. §: A régészeti örökség védelme kiterjed a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására.

Kötv. 8. § (1): A Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

A Kötv. 9. §-a kimondja, hogy a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni, ennek érdekében régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük a Kötv. 10. §-a alapján.

Általános védelem (Kötv. 11. §): a régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása (Kötv. 12–16. §): az ország és annak régiói kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani (12. §). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (13. § (1)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (13. § (3)).

A Kötv. 19.§ (1) bekezdése alapján a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet (a továbbiakban: Korm. r.) 21. § (3) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházással el kell kerülni

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,

b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és

c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.

Ez alól kizárólag az örökségvédelmi hatóság döntése alapján a belterületen tervezett földmunkával járó beruházások, illetve a természetvédelmi vagy örökségvédelmi célú beruházások képezhetnek kivételt (Korm. r. 88. § (6)).

A Kötv. 19. §-a alapján a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti feltárások költségeit – a jogszabályban meghatározott kivételekkel – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár mértékét a Korm. r. 8. sz. melléklete határozza meg.

A Kötv. 82. §-a szerint örökségvédelmi bírsággal kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki

- jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet védelem alatt álló kulturális örökségi elemen engedély vagy tudomásulvétel nélkül vagy attól eltérő módon végzi,

- a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti vagy megrongálja, valamint

- a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,

- régészeti feltárást feltárási jogosultság nélkül végez,

- nyilvántartott régészeti lelőhelyen a hatóság engedélye vagy nyilatkozata nélkül beruházást valósít meg.

Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

A bírságot a hatóság szabja ki. A bírság mértéke nyilvántartott régészeti lelőhely esetén az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet alapján 10 ezertől 250 millió forintig terjedhet.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

Kajdacs község határa két kistájon terül el, nyugati része a Sárvíz-völgy nevű kistáj, keleti fele pedig a Dél-Mezőföld nevű kistáj területén fekszik. A Sárvíz-völgy teraszos folyóvölgy, három magassági szintre osztható: az átlagosan 1 kilométer szélességű árterek 100–105 méter tengerszint feletti magasságon helyezkednek el, erre 2–4 relatív magasságú, magasártéri szintek települtek, ezeket az ártér fölött 6–12 méterre a folyó második teraszai követik. A Dél-Mezőföld futóhomokkal, illetve lösszel fedett, a Sió árterétől kelet felé egyre inkább kiemelkedő, enyhén tagolt hordalékkúp-síkság.

A település külterületének nagysága 37,73 km². Természetes határa csak nyugaton van, ahol a Sárvíz egykori kanyargós medrei több mint 7 km hosszan jelentik a határt Sárszentlőrinc és Kölesd felé.

Kajdacs vízhálózatának legjelentősebb vízfolyásai az említett, ma már szabályozott mederben folyó Sárvíz, amely mintegy 5 km hosszan érinti a határ nyugati részét, valamint a Tengelic felől érkező Éri-patak, amely délkeleti–északnyugati irányban több mint 6 km hosszan szeli ketté a kajdaci határt, és a belterülettől északra folyik bele a Sárvízbe. Az Éri-patakba a belterülettől északra torkollik egy névvel nem illetett, kb. 4 km hosszú patak, amely a határ északi részén, több ágból ered.

A településhatár területén meghatározó arányban található szántóföldek, kisebb erdőterület csak a 63-as úttal párhuzamosan, attól nyugatra, valamint a határ északkeleti részében, a nagydorogi határvonallal párhuzamosan húzódnak.

Kajdacs neve a nyelvészeti szakirodalom szerint egy Koídí személynévnek a származékából keletkezett, amelynek forrása egy török *Qajdī (tulajdonképpen jelentése: 'megfordult') személynév lehetett. A települést először 1321-ben említi oklevél, egy Kajdacs előnevű nemes nevében. Kajdacs neve a középkorban leggyakrabban az ide valósi nemesek nevében tűnik fel, akiknek egy része besenyő volt (őket 1399-ben Zsigmond király felvette az ország igaz nemesei közé). Kajdacs az 1330-as években keletkezett pápai tizedjegyzék tanúsága szerint egyházas hely volt, 1450-ben hetipiacát említi, kastélyáról pedig annak kapcsán maradt feljegyzés, hogy 1529-ben itt fogta el a koronát őrző Perényi Pétert a Szapolyai-párti Szerecsen János.

A középkori Kajdacs falu helyét valószínűleg a mai belterülettől északkeletre kb. 3 km-re fekvő Templomdombon kereshetjük (2. lelőhely), ugyanakkor a mai belterület közelében, tőle kissé nyugatra is található egy középkori lelőhely-együttes: az erődítésre utaló, Sánc nevű lelőhely (13. lelőhely), valamint közelében a Mohácsi-tanya (4. lelőhely), ahonnan középkori település nyomai is ismertek.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

Kajdacs közigazgatási területéről jelenleg 30, lokalizált régészeti lelőhelyről van tudomásunk. Ez a szám a településhatár nagysága, valamint a természetföldrajzi adottságok – a viszonylag sok vízfolyás – ismeretében átlagosnak mondható. A jövőbeli esetleges intenzívebb kutatások bizonyára még több lelőhelyet eredményezhetnek a falu határában, elsősorban a nem vagy kevésbé kutatott vizek mentén.

Az eddig azonosított lelőhelyek különböző jellegű kutatások eredményeképpen váltak ismertté.

Tervásatás egyetlen lelőhelyen folyt a település határában:

– 1965–1968 között, valamint 1973-ban Bóna István az Aranykalász Tsz homokbányájában egy teljes langobard temetőt tárt fel.

Helyszíni szemle (illetve ehhez kapcsolódó leletmentés), régészeti megfigyelés, régészeti szakfelügyelet több alkalommal történt:

- 1949-ben Novák József a vasútállomásnál fekvő avar kori temetőben végzett leletmentést;
- 1959-ben Mészáros Gyula szintén a vasútállomásnál található, megbolygatott avar kori temetőből tárt fel újabb sírokat;
- 1961-ben Mészáros Gyula a Sió-híd építése kapcsán végzett földkitermelésnél, az útbevágás profiljában kelta tűzhelyet és középkori kemencét figyelt meg (Sánc lelőhelyen);
- 1971-ben Horváth Jolán az Aranykalász Tsz területén feldúlt 10. századi sírt leletmentését végezte el;
- 1994-ben Ódor János Gábor a korábbi rablóásatásokból ismert Rókadombon, egy kora Árpád-kori besenyő temető területén végzett hitelesítő feltárást;
- 2008-ban K. Németh András helyszínelést végzett Rókadomb lelőhely egy másik részén, a vasúti töltésből kilógó csontváznál;
- 2008-ban a fenti lelőhelyen talált csontvázat Ódor János Gábor tárta fel leletmentés keretében, amely gazdag besenyő temetkezésnek bizonyult.

Terepbejárások több alkalommal is érintették a kajdacs határt:

- Tolna megye múzeumalapító régésze, Wosinsky Mór Kajdacs határában mindössze egyetlen lelőhelyen járt igazolhatóan, a Sánc területén végzett terepbejárást;
- 1969-ben Csorba Csaba járta be a Sió és Sárvíz mentét, amelyek során Kajdacs határában is több új lelőhelyet (6–14. lelőhely) azonosított (valamint több további, a hiányos leírások miatt nem azonosítható lelőhelyet is bejárt);
- 1992-ben Miklós Zsuzsa a Tolna megye várkutató program keretében Mohácsi-tanya lelőhelyen végzett terepbejárást;
- 1995-ben Miklós Zsuzsa és Nováki Gyula Mohácsi-tanya lelőhelyet járta be újra;
- 1994-ben Ódor János Gábor a Templomdomb, Mohácsi-tanya és Éri malom lelőhelyeken végzett terepbejárást;
- K. Németh András 2002-ben és 2003-ban a középkori Tolna megye templomainak kutatása keretében bejárta a Templomdombon fekvő templomos falut, és újra azonosította Hegyes dűlő elpusztult templomát;
- 2014-ben Koller Melinda a Kajdacs ivóvízminőség-javító programja keretében készített előzetes régészeti dokumentáció kapcsán újra bejárta Mohácsi-tanya lelőhelyet;
- 2021-ben Ódor János Gábor 15 új lelőhelyet azonosított Kajdacs határában (16–30. lelőhely), valamint pontosította négy, már ismert lelőhely kiterjedését (7., 10., 12., 14. lelőhely).

A település határának kiterjedéséhez és a megtelepedésre alkalmas területek nagyságához viszonyítva az ismert régészeti lelőhelyek száma átlagosnak mondható, így az egyes korszakokra vonatkozóan néhány következtetést le lehet vonni.

Az *őskori* lelőhelyek száma a legnagyobb, de ez a régészeti korszak egyben a leghosszabb is. Öt, tágabban az őskorra keltezett lelőhely pontosabb korszak-besorolása nem történt meg.

Általánosan a neolitikumra keltezve két telep ismert, a késő neolit Lengyel-kultúrához egy telep köthető. Rézkori telepéből kettőt ismerünk, az egyik helyen temető is előkerült. A bronzkor mindhárom korszakából kimutatásra kerültek telepek: a kora bronzkorból a Vučedol-Zók-kultúrának egy, a középső bronzkorból a mészbetétes edények népe kultúrájának két telepe ismert, a késő bronzkorból pedig pontosabb kultúra-besorolás nélkül egy telep lett azonosítva.

A *római korból* tíz telep került elő eddig, egy további telep pedig csak a kora római korban élt. Talán szintén római kori lehet egy úrfotóról ismert, kerek objektum (sír?).

A *népvándorlaskorból* viszonylag sok lelőhelyet ismerünk, annak minden periódusában kimutatható az emberi jelenlét Kajdacs határában. A kora népvándorlás korból (az 5. századból) két telepet ismerünk, előkerült egy országos viszonylatban is ritka, 6. századi langobard temető, a 6–9. századi avarok hagyatékát pedig három avar kori telep és két temető képviseli. A magyar honfoglaláskor korából egy 10. századi sír, a kora Árpád-korból, a 10–11. századból pedig két temető is ismert, jelezve a terület korai megszállását.

A *középkori* megtelepedés kilenc lelőhelyen igazolható, ezek között két olyan falu van, ahol templom és templom körüli temető nyomai is felszínre kerültek. Középkori falunévvel való megfeleltetésük nem problémamentes. A Hatszázás-dűlőben azonosított templomos hely valószínűleg a középkori Bélcs, a Templomdombon fekvő pedig a középkori Kajdacs helyével azonosítható. A Sánc helynév egy középkori erősség emlékét őrizte meg. A középkoron belül hét telep csak az Árpád-korban, kettő pedig csak a késő középkorban létezett. A legfiatalabb régészeti korok emléke egy, a török korra keltezhető, valószínűleg a balkáni eredetű rácok által lakott telep, továbbá két, a kora újkorra, a 17–18. századra datált telep, amelyek talán az 1711-es régészeti korszakhatár után is léteztek.

Az ismeretlen korú, egyelőre nem keltezhető lelőhelyeket egy lósír képviseli.

Ugyanitt jelzem, hogy a múzeumi nyilvántartásokban és szakirodalomban több további olyan régészeti lelőhelyre is található utalás, amelyek pontos elhelyezkedése, kiterjedése az adatok hiányossága miatt jelenleg nem ismert (olykor a dűlő neve sem). Ezeket – mivel azonosításuk a későbbiekben esetleg terepen elvégezhető lesz – itt sorolom fel (ábécésorrendben):

- *Alszeg*: 1959-ben kézzel formált kis avar kori fazék jutott a szekszárdi múzeumba (valószínűleg sírlelet);
- *„Kajdacs”*: 1962-ben Kajdacs megnevezéssel egy borostyángyöngy és egy fekete üvegyöngy került a szekszárdi múzeumba;
- *Kajdacsi sziget*: a szekszárdi múzeum a Lengyel kultúra egy edényét őrzi a lelőhelyről (lehet, hogy azonos az alább említendő „nagykajdacsi szigettel”); ugyaninnen Wosinsky Mór egy bronzkori raktárleletet említ („Koncsics Pál rátáján, azon csatorna torkolatánál, mely a doroghi határ felé esik”);
- *Lófejhegy*: Wosinsky Mór két, itt talált és a Magyar Nemzeti Múzeumba jutott római kori fibulát és egy votívtöredéket említ innen;
- *„nagykajdacsi sziget”*: a 19. század legvégén honfoglalás kori leletek kerültek innen vétel útján a Magyar Nemzeti Múzeumba, amelyek megbolygatott sírból vagy temetőből származhattak.

Jelenlegi ismereteink szerint összesen 30 azonosított régészeti lelőhely ismert a település bel- és külterületén.

A hatástanulmány készítéséhez felhasznált szakirodalom:

- *Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa I–II.* Hrsg. Szentpéteri, József. Budapest 2002. (Varia Archaeologica Hungarica XIII/1–2.)
- Bóna István – B. Horváth Jolán: *Langobardische Gräberfelder in West-Ungarn.* Budapest 2009. (Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae 6.)
- Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III.* Budapest 1897.
- Horváth Jolán: *Kajdacs.* Régészeti Füzetek I. Ser. 1. No. 24 (1971) 48.
- Horváth Jolán: *Kajdacs-Imre major.* Régészeti Füzetek I. Ser. 1. No. 25 (1971) 60.
- K. Németh András: *A középkori Tolna megye templomai.* Szekszárd 2015.
- *Magyarország kistájainak katasztere I–II.* Szerk. Marosi Sándor – Somogyi Sándor. Budapest 1990.
- Miklós Zsuzsa: *Tolna megye várai.* Budapest 2007. (Varia Archaeologia Hungarica XXII.)
- Ódor János Gábor: *Kajdacs, Rókadomb.* Régészeti Füzetek I. Ser. 1. No. 48 (1997) 74.
- Ódor János Gábor: *Honfoglalás és kora Árpád-kori soros temetők sírleleteinek katasztere Tolna megyében.* A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXI (1999) 151–173.
- Ódor János Gábor: *12. századi besenyő férfi koponyája és arcrekonstrukciója Kajdacsról.* In: A Hónap Műtárgya. Időszaki kiállítások a Wosinsky Mór Megyei Múzeumban 2008–2016. Szerk. K. Németh András. Szekszárd 2016, 78–79. (A Wosinsky Mór Múzeum Kiállításai 4.)
- Ódor János Gábor – K. Németh András: *Adatok Tolna megye néhány középkori templomáról (Dombóvár–Szarvasdpuszta; Kajdacs–Sárvíz-part; Miszla–r. k. templom; Ozora–r. k. templom).* WMMÉ XXVI (2004) 213–228.
- Prohászka Péter: *Szelinevits Bódog és a Magyar Nemzeti Múzeum avagy új adatok a nagykajdacs és a tengelici honfoglaló leletek előkerülési körülményeihez.* A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXVI (2004) 191–206.
- Rosner Gyula: *Kajdacs, Sárvíz-part.* Régészeti Füzetek I. Ser. 1. No. 44 (1992) 65.
- *Tolna megye földrajzi nevei.* Szerk. Végh József – Ördög Ferenc – Papp László. Budapest 1981.
- Wallner Ernő: *Népesség- és településföldrajzi sajátosságok a paksi járásban.* Földrajzi Értesítő VII (1958) 419–479.
- Wosinsky Mór: *Tolna vármegye az őskortól a honfoglalásig I–II.* Budapest 1896.

A településhatár régészeti érdekű részének jelentős része mezőgazdasági művelés alá esik, ahol optimális növényborítottság mellett a régészeti érintettség könnyebben felderíthető, ennek megfelelően az ismert régészeti lelőhelyek jelentős része szántóföldre esik.

A község jelenlegi belterületén mindössze négy nyilvántartott lelőhely található részben vagy egészben. A beépítettségéből fakadó rossz kutathatóság miatt a belterület bárhol előkerülhet új régészeti lelőhely.

A település közigazgatási határain belül külön jogszabályban *kiemelten vagy fokozottan védett* régészeti lelőhely nem található.

A Korm. r. 21. § (3) bekezdése alapján a védett régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó beruházásokkal el kell kerülni. Ez utóbbi főszabály alól kivételt csak a Korm.r. 88. § (6) bekezdése szerinti esetek jelentenek, azaz ha belterületi ingatlanon megvalósuló, valamint örökségvédelmi vagy természetvédelmi célú beruházásokról van szó, illetve ha már meglévő építmény vagy műtárgy karbantartására irányul a beruházás.

A Kötv. általános elvei alapján ex lege védett minden, jelenleg nyilvántartott régészeti lelőhely (30 db); a további ismert, de még nem nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a bejelentést követően a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba való bejegyzéssel, egyedi hatósági döntés nélkül, az általános védettséget az újonnan előkerült régészeti lelőhelyek is megkapják.

Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk:

- őskori telep (5 db)
- neolitik telep (2 db)
- késő neolitik (Lengyel-kultúra) telep
- rézkori telep (2 db)
- rézkori temető
- kora bronzkori (Vučedol-Zók-kultúra) telep
- középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep (2 db)
- késő bronzkori telep
- kelta telep
- kelta temető
- kelta temető (?)
- római kori telep (10 db)
- római kori (?) ismeretlen jellegű objektum (sír?)
- kora római kori telep
- kora népvándorlás kori telep (2 db)
- langobard temető
- avar kori telep (3 db)
- avar kori temető (2 db)
- honfoglalás kori sír
- kora Árpád-kori temető (2 db)
- Árpád-kori telep (7 db)
- középkori telep (9 db)
- középkori templom (2 db)
- középkori temető (2 db)
- középkori földvár
- késő középkori telep (2 db)
- török kori telep
- kora újkori telep (2 db)
- ismeretlen korú lósis (?)

A régészeti lelőhelyek jellegéből adódóan a pontos lokalizáció, még inkább a pontos kiterjedés általában nem határozható meg pusztán a felszíni jelenségek alapján. Az adattári és szakirodalmi adatok, valamint az elvégzett helyszíni azonosítások alapján az azonosított lelőhelyekkel érintett területek a hozzájuk tartozó helyrajzi számokkal részletesen az 1. számú mellékletben találhatóak.

Régészeti érdekű területek azok a területek, ahol a földrajzi adottságok és az adatgyűjtés során szerzett információk alapján egyéb lelőhelyek feltételezhetőek. A régészeti lelőhelyek elhelyezkedését leginkább meghatározó vízfolyások között Kajdacs határában a Sárvíz, az Éri-

patak és ennek mellékvizei említhetők (ld. 1.1. pont), amelyek melléke minden régészeti kor embere számára lehetőséget biztosított a megtelepedésre.

A felsorolt vízfolyások mentén – ahogy az összes, egykori (de ma már esetleg kiszáradt) vízfolyás, illetve forrás és tó mentén – bárhol várható további régészeti leletek vagy lelőhelyek előkerülése.

A jelenlegi területhasználat és területi állapot (mezőgazdasági művelés) a kulturális örökség régészeti elemeit nagymértékben érinti. Jelentősen károsodhatnak az intenzív talajművelésnek és erózióknak kitett területek, ami minden szántóföldi lelőhelyet hátrányosan érint.

A régészeti lelőhelyeket az építkezések és a talajművelés súlyosan károsította és továbbra is veszélyezteti. Az ismert lelőhelyek esetében ez már eddig is nagyfokú pusztítást eredményezett. Amennyiben a mezőgazdasági területeken fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés (vagyis a szántás), akkor ez a pusztulás is folytatódik, hosszú távon pedig megsemmisülést eredményezhet.

2022. augusztus 29-én meleg időben terepbejárást végeztem az egyetlen, beépítésre szánt területen, ami Kajdacs belterületének északkeleti részén, a Sport utca északnyugat–délkeleti irányú ága nyugati oldalán terül el, és az utcára merőleges, délnyugat–északkeleti irányú, kb. 130 méter hosszú, néhány méter széles sávot jelöl, és keletről nyugatra enyhén emelkedik. A terület művelési ága közlekedési terület, valójában azonban egy elhagyott, gazos sáv, ami a Kajd-Mező Kft. telephelye, valamint a Sport utca délnyugat–északkeleti fő ága mentén állók házak kertjei közé ékelődik be. Északnyugati oldalán a telephely lemezkerítése, délkeleti oldalon helyenként a telkek kerítése határolja.

A beépítésre szánt területet sűrű, helyenként magas aljnövényzet és gaz borította, így érdemi felszíni leletgyűjtést nem tudtam végezni.

A beépítésre szánt terület délkeletről

A beépítésre szánt terület nyugatról

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

Az 562 hrsz.-ú, jelenleg közlekedési területként használt terület különleges mezőgazdasági területbe kerül.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai

2.2.1. a régészeti örökségre

A beépítésre szánt keskeny, de hosszú sáv területén végzett terepbejárásom idején a területet vegetáció borította, érdemi felszíni leletgyűjtést nem tudtam végezni.

A beépítésre szánt 562 hrsz.-ú számú terület 250 méter sugarú körzetében két nyilvántartott régészeti lelőhely is található, mindkettő északi irányban: kb. 150 méterre Kajdacs–Imremajor, Aranykalász TSz gépparkja (honfoglalás kori sír; Kajdacs 5, lelőhely-azonosító: 20490), kb. 160 méterre pedig Kajdacs – Aranykalász TSz homokbányája / Csorba Csaba 43. lelőhely (langobard temető, középkori telep; Kajdacs 6, lelőhely-azonosító: 20491). A honfoglalás kori sír talán temetőt jelez, ennek a lelőhelynek a kiterjedése nem ismert, a langobard temetőt azonban Bóna István teljességre törekvően feltárta, így ez bizonyára nem terjed ki a beépítésre szánt területig.

A fenti két lelőhely kisebb kiemelkedéseken terül el, és a beépítésre szánt terület éppen két hasonló jellegű, északnyugat–délkeleti irányú kiemelkedésen, homokdombon vonul keresztül, azokra merőlegesen. A terület fekvése alapján nem zárható ki, hogy temetőkhelynek használták volna a régészeti korokban (ha nem is telepedtek meg rajta).

A beépítésre szánt terület (9) és a közelében fekvő nyilvántartott lelőhelyek (20490 és 20491)

2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre

Nem része a régészeti munkarésznek.

2.2.3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

Nem része a régészeti munkarésznek.

3. Értékvédelmi terv

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények meghatározása

A mezőgazdasági tevékenység különösen veszélyezteti az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékeket, amelyek közé elsősorban a kőből és/vagy téglából készült, római kori és középkori épületek földben rejtőző (többnyire az alapozáshoz tartozó) falmaradványai tartoznak. Ezen régészeti emlékek pusztulása a szántás mélységének növekedésével, illetve az erózió által okozott hatások miatt olykor igen látványos. A tervezett beruházások szempontjából korlátozó tényező lehet, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Korm. r. értelmében a földmunkával járó beruházással el kell kerülni az ilyen régészeti emlékeket (21. § (3) c) is.

A Kötv 9. §-a alapján a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A fenntartható használat a Kötv. 7. § 4. pontja szerint a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára. A Kötv. 10. § (2) bekezdése kimondja, hogy a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A fenti irányelvekhez kapcsolódóan régészeti lelőhelyek kapcsán felmerülő kárenyhítési lehetőségek az alábbiak.

I. Megelőző jellegű intézkedések

1. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, ezért a beruházásokat megelőzően már a terület kiválasztás szintjén érdemes tájékozódni a célterület régészeti érintettségéről, és amennyiben ez lehetséges, elkerülni a régészeti lelőhelyet a tervezett beruházással. A Kötv. 19. § (1) bekezdése alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon kötelezően el kell kerülni. Ezek az esetek a Korm. r. 21. § (3) bekezdése alapján a védett régészeti lelőhelyek, a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek és az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékek. Ez utóbbi főszabály alól az örökségvédelmi hatóság csak belterületi ingatlanok, valamint örökségvédelmi vagy természetvédelmi célú beruházások esetén, illetve akkor térhet el, ha a földmunkával járó tevékenység már meglévő építmény vagy műtárgy karbantartására irányul.

2. Régészeti érdekű területeken tervezett beruházás esetén megelőző régészeti kutatás vagy örökségvédelmi hatástanulmány készítése javasolható. *Régészeti érdekű terület* a Kötv. 7. § 29. pontja alapján valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését az örökségvédelmi hatóság is előírhatja a Korm. r. 87. § (4) bekezdése szerinti engedélyezési eljárásokban.

3. Amennyiben a tervezett tevékenység a Kötv. szerint nagyberuházásnak minősül, az örökségvédelmi jogszabály külön szabályait kell alkalmazni az engedélyezés és a megvalósítás folyamán. A nagyberuházásokhoz kapcsolódó engedélyezési eljárásokban a tervezett tevékenység örökségvédelmi hatásainak felmérésére Előzetes régészeti dokumentáció (ERD) készítését írja elő a Kötv. Az ERD-t a jogszabályban meghatározott örökségvédelmi szerv készíti el, ezt az első olyan hatósági engedélyezési eljárásban be kell nyújtani, amely földmunkák végzésére jogosít. Az ERD részét képező feltárási projektterv figyelembe vételével kerül sor a konkrét régészeti feladatellátás meghatározására, amelyet – amennyiben engedélyköteles tevékenységről van szó – az örökségvédelmi hatóság végez.

II. Mentő jellegű intézkedések

1. A védett régészeti lelőhelyek esetében örökségvédelmi engedélyt kell kérni a Korm. r. 53. §-a értelmében az örökségvédelmi hatóságtól – a más hatóság (örökségvédelmi szakhatóság hozzájárulásával vagy szakkérdés vizsgálata alapján kiadott) engedélyéhez nem kötött – minden 30 cm mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez. Ebben az esetben – a Korm. r. 88. §-a szerinti kivételek fennállása esetén – a szükséges megelőző régészeti feltárást követően, illetve azzal párhuzamosan végezhető az engedélyezett tevékenység.

2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálatában közreműködő örökségvédelmi hatóság a földmunkával járó beruházás kapcsán meghatározza a szükséges megelőző régészeti feltárást módját.

3. Régészeti lelet, jelenség vagy emlék váratlan előkerülése esetén azt a jogszabályban meghatározott módon be kell jelenteni, a tevékenységet szüneteltetni majd ezt követően az illetékes, feltárássra jogosult intézmény elvégzi a mentő feltárást.

A kárenyhítés lehetőségeinek figyelembevétele a beruházások szempontjából mindenképpen fontos, hiszen a régészeti feltárások költségeit annak kell fedeznie, akinek

érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált, így régészeti érintettség esetén a régészeti munkák költségével és időigényével is számolnia kell a beruházónak. A beruházások kapcsán célszerű lehet az előzetes egyeztetés az örökségvédelmi hatósággal.

A Kajdacs község területére eső nyilvántartott lelőhelyek száma 30, ezek közül belterületen négy lelőhely található (5., 6., 19., 21. lelőhely) részben vagy egészben. A belterületi vagy egyéb beépített területrészekben azok az építési munkálatok, amelyek talajbolygatással járnak (pl. ház-, pince- vagy kerítésalap ásása, közművek vezetése, tereprendezés, oszlopállítást, fásítás, árokásás, útépítés, stb.), veszélyeztető forrásnak minősülnek, az ilyen jellegű beavatkozás engedélyezése során az örökségvédelmi hatóság is részt vesz az eljárásban a hatályos jogszabályok alapján. A fentiek mellett bármilyen újabb beruházás (pl. alagcsövezés, melioráció, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag- vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépítés, stb.), essen az bel- vagy külterületre, jelentős károkat okozhat a régészeti lelőhelyekben, ezért a fenti tevékenységek esetében az örökségvédelmi hatóság az engedélyezés során érvényesíti az örökségvédelmi érdekeket és előírja a szükséges örökségvédelmi hatáscsökkentő eljárást a beruházó számára, amely a gyakorlatban a megelőző régészeti feltárás valamely formáját jelenti. Az örökségvédelmi hatóság szakhatóságként, vagy örökségvédelmi szakkérdés vizsgálata során eljárva mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban, ezek alapján kikötésekkel hozzájárul a tevékenység végzéséhez vagy – jogszabályi feltételek fennállása esetén – megtiltja azt.

A kajdaci lelőhelyek túlnyomó része jelenleg teljes területével vagy részben általános mezőgazdasági területen, szántó művelési ág alatt található, szám szerint 27 lelőhely (1., 2., 4., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26, 27., 28., 29. 30. lelőhely). A lelőhelyek az intenzív talajművelés miatt lassan, de biztosan pusztulnak. A szántás – különösen a mélyszántás – az erózióval kiegészülve folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig a teljes megsemmisüléssel fenyeget. Ezeken a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges, de javasolt a művelési ág megváltoztatása úgy, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja. Javasolt a gyeperővelés és ennek megfelelően a füvesítés után kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása.

A gyeperővelés, rét, legelő művelési módok a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek. Ilyen területen jelenleg mindössze egyetlen lelőhely kisebb részlete található (22. lelőhely). Javasolt törekedni e felületek lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

Kert kialakítása, szőlő, gyümölcsös, más ültetvény vagy erdő telepítése jelentős mértékben veszélyezteteti a régészeti lelőhelyeket, ugyanis a szőlő- és kertműveléshez, ültetvény-telepítéshez, illetve az erdőgazdálkodáshoz általában kapcsolódó műveletek (pl. tuskózás, rigólirozás) a lelőhelyek vagy lelőhelyrészek megsemmisülésével járhatnak. E tevékenységeket ezért a régészeti lelőhelyek területén kerülni kell. Az örökségvédelmi hatóság örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését írhatja elő a bányászati (kutatási műszaki üzemi terv jóváhagyása, bányatelek megállapítása és módosítása, védőpillér kijelölése, módosítása, meggyengítése és lefejtése) hasznosítás, előzetes környezeti hatásvizsgálat vagy környezeti hatásvizsgálat-köteles tevékenység, vagy újrahásznosításra, más célú hasznosításra vagy telekalakításra irányuló földhivatali eljárás esetén.

Erdővel fedett területen jelenleg hét lelőhelyet ismerünk (3., 11., 15., 20., 21., 24., 26. lelőhely), többségüknek csak egy kisebb része húzódik rá az erdők területére. Itt az erdőműveléshez szükséges földmunkák végzése során legalább a régészeti felügyeletet biztosítani kell.

Külön említésre méltó három olyan lelőhely, amelyeket a vasúti pálya érint, illetve vágja ketté (1., 2., 3. lelőhely). Ezeken a lelőhelyen – mint azt Rókadomb lelőhely is mutatja, ahol a vasútépítéskor egykor kialakított rézsűből megbolygatott csontváz került elő – a mesterségesen kialakított vasúti bevágások minden, további földmunkával történő bolygatása tovább károsíthatja a lelőhelyeket.

Régészeti érdekű terület a település közigazgatási területére eső valamennyi vízfolyás vagy állóvíz partszakasza, még ha ezekben ma már nem is található víz, illetve az egykori források környéke is. A jelen művelési ágaktól eltérni ezeken a területeken nem kell, jelenségek vagy leletek észlelése esetén azonban a jogszabályok által előírt tennivalókon túl értesíteni kell a helyi jegyző útján a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot és megyei hatókörű városi múzeumot is, hogy a lelőhely bekerülhessen a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba. Amennyiben ezeken a területeken belül azonosítani sikerül a konkrét lelőhelyeket, azokra a továbbiakban a nyilvántartott régészeti lelőhelyekre vonatkozó szabályok és korlátozások vonatkoznak. Újabb, jelentős földmunkával járó beruházás vagy változtatás ezért egyik ilyen területen sem javasolt. Amennyiben mégis beépítésre kerül régészeti érdekűként számon tartott terület, fel kell készülni régészeti lelőhely előkerülésére, ami az ott folyó munkálatokat akadályozhatja, lelassíthatja.

Egy-egy nagyobb területet érintő beruházás esetén – így esetleg útépités, zöldmezős beruházás nyomvonalának, helyének végleges meghatározását megelőzően – célszerű külön örökségvédelmi hatástanulmány készíttetése. A hatástanulmány készítése során alkalmazott, nem roncsoló módszerek (légi fotó, terepbejárás, geofizikai felmérés) és szondázó kutatások segítségével a lelőhely kiterjedése és jellege viszonylag jól meghatározható. A terv véglegesítését megelőzően, saját megrendelésre készített örökségvédelmi hatástanulmány révén elkerülhető, hogy az engedélyeztetési fázisban az örökségvédelmi hatóság a kérelmet elutasítsa vagy a tervek módosítását írja elő. Egy-egy konkrét beruházás tervezési fázisában ezért mindenképpen érdemes egyeztetni az illetékes örökségvédelmi hatósággal.

Amennyiben a lelőhelyeken és régészeti érdekű területeken kívül kerülne elő lelet vagy jelenség, akkor a fentiekben részletesen leírt jogszabályok szerint kell eljárni.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet érintő munkálat esetében biztosított legyen a régészeti felügyelet. Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, amely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott időkiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során az örökségvédelmi többletköltségek tervezése.

3.2 Az önkormányzati feladatok meghatározása

A jelenlegi károsan ható folyamat (talaj bolygatása) a fokozatos állagromlást jelenti a lelőhelyek számára. E folyamat elméletileg visszafordítható vagy legalább is megállítható lenne, ha a területeken a talajművelést a fentebb felvázolt módon megváltoztatnák. Ehhez a helyi adminisztráció (Önkormányzat), a szakemberek (örökségvédelmi hatóság, Megyei

Múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a folyamat megfordíthatatlannak látszik és előbb-utóbb menthetetlenül a régészeti lelőhelyek teljes megsemmisüléséhez vezet.

4. Összefoglalás

A település bel- és külterületén máig összesen 30 régészeti lelőhely (terület) áll a Kötv. általános elvei alapján védelem alatt. Ezek között külön jogszabályban *kiemelten vagy fokozottan védett* régészeti lelőhely nem található.

Minden ismert és nyilvántartott lelőhely esetében már a jelenlegi humuszréteg bolygatása (eltávolítása) is sérti a régészeti örökség földben rejlő emlékeit. Amennyiben ezek területén elkerülhetetlen a földmunkával járó építési tevékenység, annak hatósági engedélyezési eljárásába a kulturális örökségvédelmi hatóságot be kell vonni. Ilyen esetben megelőző régészeti feltárássra kell számítani, amelynek költségeit a beruházónak kell viselnie.

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a település területén a régészeti feladatellátásra nagyberuházások kivételével a Wosinsky Mór Megyei Múzeum (7100 Szekszárd, Szent István tér 26.) jogosult.

Régészeti ügyekben szakhatóságként, illetve szakkérdés vizsgálatában jelenleg a Tolna Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Örökségvédelmi Osztálya (7100 Szekszárd, Szent István tér 11–13., tel: 06 (74) 505-600, e-mail: epitesugy.szekszard@tolna.gov.hu) az illetékes.

Ez a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A település területén időközben előkerülő lelőhelyekről a nyilvántartást vezető hatóság vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségéről időben meggyőződni.

A HÉSZ-be javasolt szövegrész

„(1) Régészeti érintettség esetén a hatályos kulturális örökségvédelmi jogszabályok alapján kell eljárni.

(2) Minden olyan esetben, amikor régészeti lelet vagy annak tűnő tárgy, régészeti emlék vagy régészeti jelenség kerül elő, a területileg illetékes jegyzőt értesíteni kell, aki haladéktalanul tájékoztatja az örökségvédelmi hatóságot, a további intézkedésig a munkálatokat fel kell függeszteni, a terület őrzéséről a megtaláló köteles gondoskodni.

(3) A régészeti örökséget és a műemléki értéket érintő kérdésekben a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásban és a rendezési tervhez készített örökségvédelmi hatástanulmányban foglaltak együttesen irányadók.”

5. Nyilatkozat

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy a hatástanulmány régészeti munkarésze az örökségvédelmi jogszabályok és a hatósági eljárások figyelembe vételével készült.

A hatástanulmány egy nyomtatott, aláírt példányát és egy digitális változatát a megrendelőnek átadtam.

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy régész diplomával rendelkezem és a 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 84. § (2) a) és a 439/2013. (XI. 20.) kormányrendelet 4. § (1) a) pontja alapján van jogosultságom a régészeti szakterületi munkarész elkészítésére.

Régész diploma száma: 947/2001. sz. (ELTE-BTK)
Régészeti szakértői nyilvántartási szám: 15-022.

Tamási, 2022. augusztus 28.

dr. K. Németh András

7090 Tamási, Eötvös utca 10.
tel.: 30/405-1986

Melléletek:

1. melléklet:

Régészeti lelőhelyek Kajdacs közigazgatási területén (2022. augusztus 25-i állapot)

2. melléklet:

Kajdacs község határának térképe az ismert régészeti lelőhelyekkel

1. melléklet

Régészeti lelőhelyek Kajdacs közigazgatási területén

1. Kajdacs – Rókadomb (Kajdacs 1)

Lelőhely-azonosító: 20449

A lelőhely megjelölése: kora Árpád-kori temető

A lelőhely leírása: A Kajdacstól északkeletre található, környezetéből kiemelkedő, északnyugat–délkeleti irányú, 105 méter magas, a vasút által kettévágott Rókadombon 1943-ban rigolirozás során embercsontok és fémtárgyak kerültek elő. Az 1970-es években egy rablóásatásból besenyő jellegű kengyel került be innen a szekszárdi múzeumba. 1994-ben Ódor János Gábor az általa immár besenyőkhöz kötött temető hitelesítésére egy kb. 80 méter hosszú árokkal átvágta a dombot. Ennek során csak a szőlőművelés nyomait tudta azonosítani, de a domb északi oldalán lócsontokat figyelt meg a felszínen, mely továbbra is lehetővé teszi a temető besenyő eredeztetését. Ettől a helytől mintegy 200 méterre északnyugatra található a Rókadomb folytatásának tekinthető, de annál mintegy 2 méterrel alacsonyabb, a környezetéből szintén erősen kiemelkedő domb, amelyet észak–déli irányban, középen 3–4 méter mélyen vág át a vasút. 2008-ban K. Németh András lakossági bejelentés nyomán helyszínelést végzett itt, és egy, a vasútvonal által kettévágott csontvázat figyelt meg a töltés nyugati oldalában, a vasútvonaltól nyugatra eső dombrészen pedig emberi és lócsontokat gyűjtött. Ezt követően Ódor János Gábor leletmentés keretében feltárta a II. István kori denárral eltemetett, trepanált koponyájú felnőtt férfi sírjának maradványát, a domb keleti feléről pedig újabb jelentős szórvány tárgyak (tausírozott kengyel, tausírozott kardpenge, kengyelek, szablyatöredék, nyílhegyek) kerültek elő.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), vasútépítés

Hrsz.: 060/12, 060/13, 060/14, 0113/1, 0114

2. Kajdacs – Templomdomb / Kiskajdacs, Templomdomb (Kajdacs 2)

Lelőhely-azonosító: 20450

A lelőhely megjelölése: középkori telep, középkori templom, középkori temető

A lelőhely leírása: Kajdacs belterülettől északra, a 63-as úttól és a vasúttól nyugatra középkori faluhely található, amelynek templomromját 1829-ben említették. 1994-ben Ódor János Gábor szerzett tudomást a Templomdombnak nevezett lelőhelyről, akinek a terület tulajdonosa jelezte, hogy a területen sok kőtöredék található. K. Németh András 2002-es és 2003-as terepszemléi során a vasúttól nyugatra fekvő domb északkeleti sarkában kb. 40×50 méteres, nagy mészkövekkel, kisebb téglákkal és sok embercsonttal jelzett területen azonosította a templomot.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), vasútépítés, útépipítés

Hrsz.: 033/1, 064, 065/1, 068, 072

3. Kajdacs – Vasútállomás (Kajdacs 3)

Lelőhely-azonosító: 20452

A lelőhely megjelölése: avar kori temető, középkori telep

A lelőhely leírása: 1933-ban útépipítés közben a vasútállomásnál, a domb lábánál 17 avar kori sírt találtak, köztük lovas temetkezéseket is. Novák József múzeumigazgató 1949-ben

leletmentő ásatást végzett, amikor öt avar sír került elő egy domb átvágásakor, dokumentáció azonban erről nem maradt fenn. 1959 tavaszán újabb avar kori sírok bukkantak elő, amikor a vasútállomástól északra, a vasút és a vele párhuzamos 63-as út között fekvő, háromszög alakú területen földhordást végeztek. A négy megbolygatott sír leletmentését Mészáros Gyula végezte, és további két bolygatatlan sírt is feltárt.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), anyagkitermelés, útépités

Hrsz.: 033/2, 064, 065/2, 068

4. Kajdacs – Mohácsi-tanya (Kajdacs 4)

Lelőhely-azonosító: 20453

A lelőhely megjelölése: őskori telep, római kori telep, középkori telep

A lelőhely leírása: A Sárvíz egykori medre által három oldalról körülvett, észak–déli irányú dombon 1992-ben Miklós Zsuzsa, 1995-ben pedig ő és Nováki Gyula gyűjtött őskori, római kori és középkori leleteket. A részben legelőként használt dombtetőn Ódor János 1994-ben kevés, jellegtelen őskori kerámiát gyűjtött, egyik helyi adatközlője szerint ezen a területen az 1980-as években beszakadt egy traktor, a gödörben állítólag kemence(?), égett fa-, faszén- és kerámia-töredékek voltak. Koller Melinda 2014-es terepbejárása a lelőhely északi és keleti szélét vizsgálta, régészeti leletanyagot azonban itt nem talált, véleménye szerint a lelőhely a valószínűleg a magasabb szinteken, főként a dombháton helyezkedik el.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0208/5, 0208/6, 0208/20, 0210

5. Kajdacs – Imremajor, Aranykalász TSz gépparkja (Kajdacs 5)

Lelőhely-azonosító: 20490

A lelőhely megjelölése: honfoglaláskori sír

A lelőhely leírása: 1971-ben a Kajdacs belterületének északkeleti részén található Aranykalász Tsz gépparkjában fadúcok földbe helyezése során 10. századi sírt bolygattak meg. A helyszínelést végző Horváth Jolán feltárta a bolygatott sír maradékát, és megtudta, hogy a lelőhely dombját korábban 150 cm mélyen legyalulták, de ekkor sírok állítólag nem kerültek elő.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: építkezés

Hrsz.: 012/16

6. Kajdacs – Aranykalász TSz homokbányája / Csorba Csaba 43. lelőhely (Kajdacs 6)

Lelőhely-azonosító: 20491

A lelőhely megjelölése: langobard temető, középkori telep

A lelőhely leírása: A Kajdacs belterületétől közvetlenül északkeletre található homokbányában Bóna István 1965–1968 között, valamint 1973-ban egy 48 síros langobard temetőt tárt fel. A sírok között tíz urnasír is volt. Csorba Csaba 1969-ben terepbejárásán a homokbányánál, „egy lankás halom keleti alján” néhány jellegtelen középkori cserepet gyűjtött.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), építkezés

Hrsz.: 012/7, 012/11, 012/18, 534/1

7. Kajdacs – Borsós-föld / Csorba Csaba 37. lelőhely (Kajdacs 8)

Lelőhely-azonosító: 23657

A lelőhely megjelölése: őskori telep, rézkori telep, rézkori temető, késő középkori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben terepbejárása során őskori cserepet talált Kajdacstól északra, az Éri-pataktól délre kb. 200 méterre fekvő dombon, ami hasonló korú telepre utalhat. Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacs belterületétől északra, az Éri-patak és egy másik patak összefolyásától délre, az ártérből kiemelkedő kisebb domb tetején, főleg annak déli részén ismeretlen korú embercsontokat, valamint rézkori és középkori kerámiát talált. A temető leginkább az őskori telephez tartozhat. A nyugat–keleti tengelyű lelőhely kiterjedése 250×100 méter.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 017

8. Kajdacs – Kajdacs II. / Csorba Csaba 38. lelőhely (Kajdacs 9)

Lelőhely-azonosító: 23659

A lelőhely megjelölése: középkori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben középkori telepet azonosított a 63-as úttól délre, az északnyugat–délkeleti irányú kis patak keleti oldalán, az országúttól számított második dombhát déli lejtőjén, kb. 20×30 méteres területen.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 062/5

9. Kajdacs – Csárdahegy / Csorba Csaba 39. lelőhely (Kajdacs 10)

Lelőhely-azonosító: 23660

A lelőhely megjelölése: őskori telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben a 63-as úttól északnyugatra, a vasúti töltéstől kb. 100 méterre, egy mocsaras területtel körülvett dombháton, az ún. Csárdahegyen kevés őskori kerámia mellett Árpád-kori leleteket gyűjtött egy 60×60 méteres területről.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 040/7, 040/8

10. Kajdacs – Vaskapu / Csorba Csaba 42. lelőhely / Vaskapu-sarok (Kajdacs 11)

Lelőhely-azonosító: 23661

A lelőhely megjelölése: késő bronzkori telep, római kori telep, avar kori telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-es terepbejárásán, a Kajdacsra vezető úttól északra, az Éri-patak hídján túl álló dombhát északi szélén Árpád-kori cserepeket talált. Ódor János Gábor 2021-ben ugyanitt, az Éri-pataktól nyugatra a korábbinál nagyobb kiterjedésű, azt teljesen magába foglaló, 700×350 méter nagyságú lelőhelyet lokalizált. A lelőhely déli felében, a domb magasabb részén Árpád-kori telepet, ezen északi irányban túlnyúlva egy római kori telepet, a lelőhely északkeleti részén késő bronzkori telep, északnyugati harmadában pedig avar kori telepet azonosított.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 045, 047/1, 051/3

11. Kajdacs – Kajdacs IV. / Csorba Csaba 35. lelőhely (Kajdacs 14)

Lelőhely-azonosító: 23675

A lelőhely megjelölése: középkori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben a 63-as út keleti oldalán, a kajdacsi vasútállomástól kb. 30 méterre északra kb. 20×30 méteres területen középkori telepet azonosított.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 064, 072, 076

12. Kajdacs – Kajdacs IX. / Csorba Csaba 40. lelőhely / Pincés-dűlő 2. lelőhely (Kajdacs 16)

Lelőhely-azonosító: 23725

A lelőhely megjelölése: középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep, középkori telep, kora újkori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben terepbejárással középkori telepet azonosított a 63-as út elágazása előtt 30 méterrel, az út által kettévágott lankás domb déli részén. Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól északkeletre, a 63-as út mindkét oldalán, de zömmel tőle északra, az egykori ártérből kiemelkedő dombon 550×200 méter nagyságú, északi–déli tengelyű lelőhelyet azonosított, jelentős mennyiségű középső bronzkori (mészbetétes) kerámiával, a ma már kivágott erdőrészen, a lelőhely északi szélén pedig 17–18. századi (?) leletekkel.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 042/3, 042/4, 055, 060/10, 060/11

13. Kajdacs – Sánc / Csorba Csaba 44. lelőhely (Kajdacs 18)

Lelőhely-azonosító: 23333

A lelőhely megjelölése: neolitik telep, római kori telep, középkori földvár

A lelőhely leírása: A falu nyugati szélén, a Borjádra vezető műúttól északra, a Sárvíz árteréből kiemelkedő, Sáncnak nevezett dombot nyugatról, északról és keletről egykor víz ölelte körül, dél felől pedig árok vágta el a domb folytatásától. Több rövid említés után Wosinsky Mór írt róla hosszabban először 1896-os monográfiájában, ő természetes eredetűnek tartotta, és egy kelta edényt említett innen. 1961-ben Mészáros Gyula a Sió-híd építése kapcsán végzett földkitermelésnél, az útbevágás profiljában kelta tűzhelyet és középkori kemencét figyelt meg. 1969-ben Csorba Csaba neolitik cserepeket gyűjtött a Sánc területén. 1971-ben Horváth Jolán a lelőhelyen beásásokban Árpád-kori cserepeket talált. Miklós Zsuzsa 2003-as és 2004-es terepbejárásán őskori, római kori és középkori cserepeket gyűjtött, de erődítésre utaló nyomokat nem talált. 1997–2004 között több alkalommal légi fotózta a lelőhelyet, 2004-ben pedig geofizikai kutatást is végzett. Az erődítés a felszíni leletek alapján leginkább a középkorban épülhetett, és a Sárvíz rendezésének eshetett áldozatul.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), erózió, építkezés

Hrsz.: 03/2, 03/4, 03/7, 03/8, 0213

14. Kajdacs – Hegyes-dűlő / Hatszáz-as-dűlő / Sárvíz-part / Csorba Csaba 45. lelőhely (Kajdacs 20)

Lelőhely-azonosító: 20492

A lelőhely megjelölése: neolitikus telep, kora bronzkori (Vučedol-Zók-kultúra) telep, kelta temető (?), római kori telep, középkori telep, középkori templom, középkori temető

A lelőhely leírása: Kajdacs határának délnyugati sarkában, a Hatszáz-as-dűlőben Csorba Csaba 1969-ben középkori (az Árpád-kortól a 15. századig terjedő) cserepek mellett a domb északi, legmagasabb végén elpusztult templomra utaló téglá- és kődarabokat, embercsontokat talált egy 5×10 méteres területen. 1970-ben lakossági bejelentés nyomán Horváth Jolán járta be a középkori templom helyét, Hegyes-dűlő névvel jelölve a lelőhelyet. 1989-ben a szántással megbolygatott templom helyén – Kajdacs-Sárvíz-part lelőhely-névvel – Rosner Gyula végzett leletmentést, és egy kisméretű, félköríves szentélyzáródású, kora Árpád-kori téglatemplomot hozott napvilágra. K. Németh András 2002-es terepbejárása során a lelőhelyen a vegetáció miatt még csak néhány középkori kerámiát talált, majd 2003-ban újra azonosította a templom helyét. 2021-ben Ódor János Gábor és K. Tóth Gábor fémkeresős gyűjtést végzett a lelőhelyen, amelynek során bronzkori, római kori és középkori telepek mellett a lelőhely keleti szélén kelta (La Tène D) fibulákat találtak, melyek talán egy kelta temetőt jeleznek.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0179/13, 0179/14

15. Kajdacs – Éri malom (Kajdacs 22)

Lelőhely-azonosító: 20454

A lelőhely megjelölése: kora Árpád-kori temető

A lelőhely leírása: Kajdacs-Éri malom lelőhelyről a Magyar Nemzeti Múzeum 1893-ban vásárolt 10–11. századi leleteket. Mivel ekkor épült a Sárbogárd–Szekszárd vasútvonal, amelyet az Éri-patak nyugati oldalán (a patak és egy mellékága között) fekvő domb oldalába vágtak, feltehetően ekkor bolygathattak meg egy 10–11. századi temetőt. Ódor János Gábor 1994-ben terepbejárást végzett a lelőhelyen.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), vasútépítés

Hrsz.: 0133, 0137/1

16. Kajdacs – Gulya-járó, Éri-patak mente

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep, római kori telep, avar kori telep, kora újkori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben az Éri-patak keleti oldalán, az ártérből déli irányba kiemelkedő dombnak zömmel a kajdaci bekötőúttól északra fekvő részén (kisebb részben az út déli oldalára is áthúzódva) egy északi–déli tengelyű, kb. 400×250 méter kiterjedésű lelőhelyet azonosított. A lelőhelyen több középső bronzkori (mészbetétes), kevés római kori, és elég sok avar kori kerámiát gyűjtött, északi lankáin pedig néhány kora újkori (17–18. századi) cserepet talált.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 042/2, 042/3, 047/1, 054/1, 054/4, 054/5, 054/6

17. Kajdacs – Kajdacs bekötőút és 63-as út között

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: Árpád-kori telep

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben a kajdacs bekötőúttól délre, a bekötőút és a 63-as út között, az ártérből kiemelkedő gerincen kevés és elszórt Árpád-kori kerámiát (közte cserépbogrács töredékét) talált egy jól körülhatárolható, 150×100 méteres területen.

A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 054/1, 054/4, 054/5, 054/6, 054/7

18. Kajdacs – Pincés-dűlő 1. leelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: római kori (?) ismeretlen jellegű objektum (sír?)

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben egy légi és úrfotón mutakozó, kör alakú, 31 méter átmérőjű anomália helyének terepi azonosítása során a 63-as úttól kb. 100 méterre keletre, az Éri-patak keleti oldalán kb. 400×250 méteres területen egy római kori, és kevés jellegtelen, egyéb kerámiát talált. Ez alapján feltételezte, hogy körárkos római kori sír maradványai húzódnak a felszín alatt.

A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 060/1, 060/3, 060/4, 060/5

19. Kajdacs – Tyúkházi-dűlő 1. leelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: Árpád-kori telep, késő középkori telep, ismeretlen korú lósír (?)

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacs belterületétől és az egykori téeszmaortól északra, a kelet–nyugat folyásirányú Éri-pataktól délre, az ártérből kiemelkedő dombvonulaton 500×400 méter nagyságú, észak–déli tengelyű Árpád-kori telepet azonosított. A leelőhely nyugati részén kevés 14–15. századi cserép is volt, keleti felében, a magasabban fekvő, homokos jellegű dombvonulaton szórvány lócsontok bukkantak elő. A leelőhely északkeleti harmadát erdő fedi, de a leletek szóródása alapján ott is folytatódnia kell.

A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 010/4, 010/15, 010/17, 010/19

20. Kajdacs – Tyúkházi-dűlő 2. leelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: római kori telep, kora népvándorlás kori telep, avar kori temető, Árpád-kori telep, török kori telep

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacs belterületétől és az egykori homokbányában feltárt langobard temetőtől északra, a Tyúkházi-dűlő keleti felében, az Éri-pataktól délre, a patak egy kisebb, mára már kiszáradt mellékvizétől nyugatra több korszakú, 650×300 méter nagyságú, észak–déli tengelyű leelőhelyet azonosított. Az észak–déli irányú földút nyugati oldalán lévő alacsonyabb dombvonulaton római kori és kora népvándorláskori telep maradványai kerültek elő. Mellette, északi irányban nagyobb kiterjedésben Árpád-kori

telep bukkant elő. Műszeres leletfelderítés során az említett korszakok hagyatékán kívül késő avar kori és török kori leletek is előkerültek.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 010/13, 010/14, 010/16, 010/17, 010/20, 010/21, 015, 045

21. Kajdacs – Kajdacs belterület, északnyugati rész

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: kora római kori telep, avar kori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor a 2021-ben az Éri-patak torkolatához közel, az attól délre eső, első magasabb parton, a Sztankovánszky-kastélytól és református templomtól északra futó utcák (a kettéágazó Arany János utca két ága) végeinél lévő két kisebb szántóföldön több korszakú, 750×250 méter nagyságú, nyugat–kelet tengelyű lelőhelyet azonosított. A nyugatra eső szántóföldön jelentős mennyiségű (késő kelta jellegű) kora római kori és kevés avar kori kerámiát talált, a keleti oldalon azonban csak római koriakat.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 05/2, 05/4, 05/6, 05/7, 649, 652, 653, 657, 658, 659, 726, 727, 728/1, 728/2, 729/1, 729/2, 730/1, 730/2, 731/1, 731/2, 732, 733, 734, 735/1, 735/2, 736, 737, 743, 744, 745, 758/3

22. Kajdacs – Sas-lapos

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: római kori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól és a 63-as úttól keletre, az Éri-patak nyugati oldalán csekély mennyiségű római kori kerámiát talált a keskeny dombvonulat déli és keleti oldalán, egy 250×50 méter nagyságú területen, észak–déli irányban.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 056/1, 056/7, 056/9

23. Kajdacs – Hídvégi-dűlő 1. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: késő neolitik (Lengyel-kultúra) telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a Sárvíz keleti oldalán kiemelkedő teraszon, a településtől délnyugatra vezető földúttól északra, nem közvetlenül a vízparton késő neolitik (Lengyel-kultúra) kerámia-töredékeket gyűjtött egy 300×200 méter nagyságú, nyugat–keleti irányban húzódó területen.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0192/11, 0192/12, 0192/13, 0192/14

24. Kajdacs – Hídvégi-dűlő 2. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: római kori telep, kora népvándorlás kori telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a településtől délnyugatra vezető földút északi oldalán (a déli oldalra is átnyúlóan), az egykori ártérből

kiemelkedő teraszon nagy kiterjedésű, 600×400 méter nagyságú, nyugat–keleti tengelyű római kori telepet azonosított. A lelőhely nyugati felén inkább a kora római kori kerámiák voltak a jellemzők, itt több mint tíz kiszántott hamus házhelyet figyelt meg, amelyekből késő római kori és jellegzetes 5. századi leleteket is gyűjtött. A lelőhely északi harmadában jól körülhatárolható egységben Árpád-kori telep nyomait figyelte meg.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 085/5, 0190, 0192/8, 0192/9, 0192/10, 0192/11, 192/25, 192/27,

25. Kajdacs – Hídvégi-dűlő 3. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: kelta temető

A lelőhely leírása: K. Németh András 2002-ben Kajdacstól délnyugatra, a településtől délnyugatra vezető földúttól közvetlenül északra ismeretlen korú temetőre utaló embercsontokat figyelt meg. Ódor János Gábor 2021-ben a földút mellett álló magassági ponttól északra és az úttól nagyobb mennyiségben talált kiszántott embercsontokat, fémkeresővel pedig ugyanitt néhány jellegzetes La Tène B-C kori sírlelet bukkant elő, így a temető kelta kori lehet. A lelőhely átmérője 150 méter.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0185/5, 0190, 0192/11, 0192/12, 0192/13, 0192/14

26. Kajdacs – Hídvégi-dűlő 4. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: őskori telep, középkori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a településtől délnyugatra vezető földúttól északra, közvetlen az utolsó házak után, az egykori ártér fölé emelkedő első teraszon jelentős mennyiségű 13–16. századi kerámiát gyűjtött. A faluhely vélhetőleg Hídvéggel azonosítható. A középkori leletek mellett kevés és jellegtelen őskori telepre utaló kerámia is felbukkant. A lelőhely mérete 400×200 méter, tengelye nyugat–keleti.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0192/4, 0192/5, 0192/7, 100, 101/1

27. Kajdacs – Hídvégi-dűlő 5. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: rézkori telep, római kori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a Sárvíz keleti oldalán kiemelkedő teraszon, közvetlenül a vízparton közepes sűrűségben rézkori és római kori telepre utaló kerámia-töredékeket gyűjtött 400×150 méter nagyságú, észak–déli irányban húzódó területen.

A lelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0190, 0191/1, 0192/15, 0192/16

28. Kajdacs – Hosszú-sziget-dűlő 1. lelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: őskori telep, Árpád-kori telep

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a Sárvíz keleti oldalán kiemelkedő teraszon, közel a vízparthoz kevés, de jellegzetes Árpád-kori, valamint ismeretlen korszakú őskori kerámia-töredékeket talált egy 120 méter átmérőjű területen.

A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0189/1, 0189/2

29. Kajdac – Hosszú-sziget-dűlő 2. leelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: kelta telep, római kori telep, avar kori telep

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, a Sárvíz keleti oldalán kiemelkedő teraszon jelentős számú, kelta, római kori és avar kori településekre utaló kerámia-töredéket gyűjtött egy 700×200 méter nagyságú, északi–déli irányban húzódó területen.

A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0187/2, 0187/3

30. Kajdac – Hosszú-sziget-dűlő 3. leelőhely

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: római kori telep

A leelőhely leírása: Ódor János Gábor 2021-ben Kajdacstól délnyugatra, Sárvíztől mintegy 500 méterre keletre, a déli irányba futó földút keleti oldalán néhány, római kori telepre utaló kerámiát és fémtárgyat talált egy 150×100 méter nagyságú, északi–déli irányban húzódó területen.

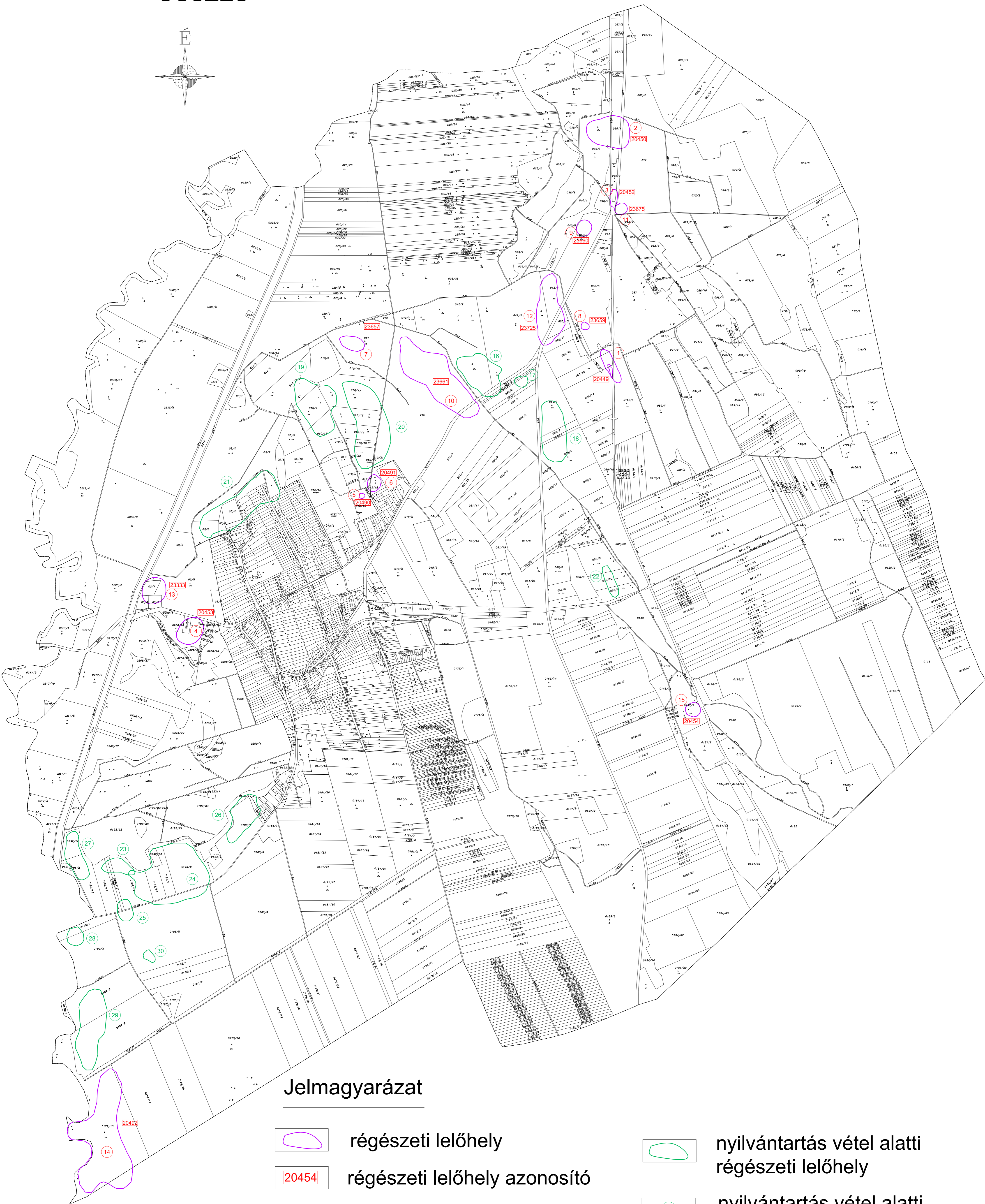
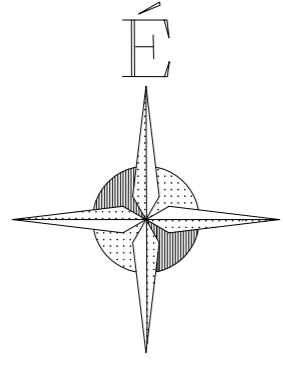
A leelőhely besorolása: nyilvántartásba vétel alatt

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

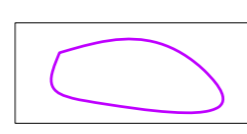
Hrsz.: 0185/5

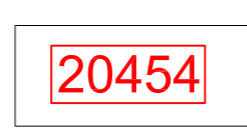
KAJDACS KÖZSÉG RÉGÉSZETI LELŐHELYEK ÖSSZES

Jelmagyarázat

régészeti lelőhely

régészeti lelőhely azonosító

régészeti lelőhely sorszáma

nyilvántartás vétel alatti
régészeti lelőhely

nyilvántartás vétel alatti
régészeti lelőhely sorszáma